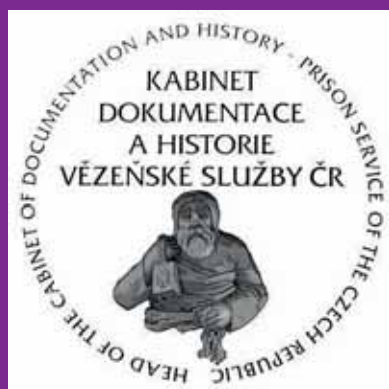
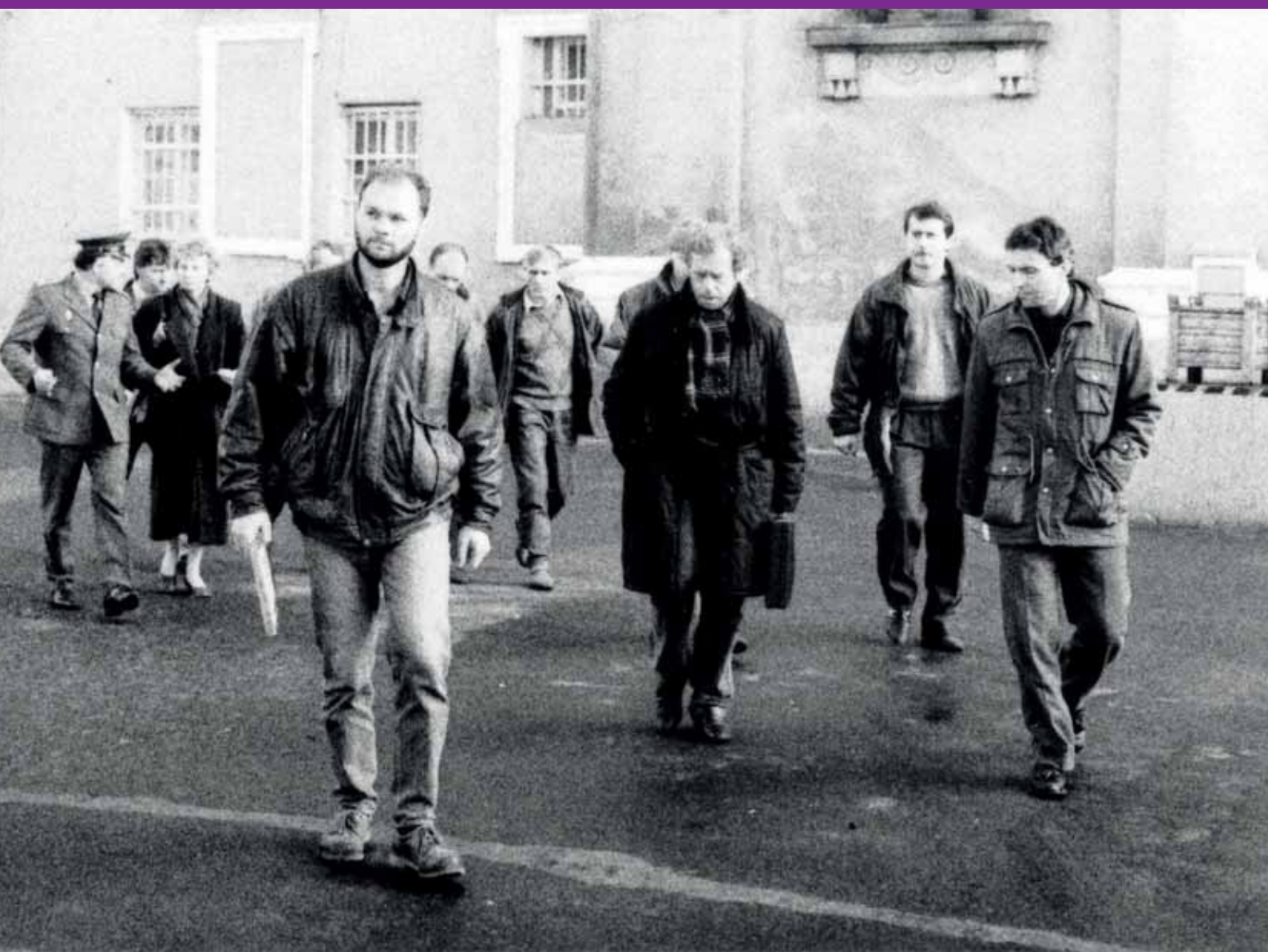

Historická penologie

VYDÁVÁ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR – AKADEMIE VS ČR

1/2019, ročník XVII

CESTA KE VZNIKU GENERÁLNÍHO ŘEDITELSTVÍ VS ČR
1986-1990

Historická penologie – vychází pololetně

Vydává: Akademie Vězeňské služby ČR,
Máchova 200, 471 27 Stráž pod Ralskem

Šéfredaktor: PhDr. Ondřej Hladík

Redakční rada: PhDr. Aleš Kýr, Alena Kašková

Poštovní adresa redakce:
Kabinet dokumentace a historie VS ČR,
Soudní 1a, 140 67 Praha 4

email: ohladik@grvs.justice.cz

Náklad: 150 výtisků

ISSN: 2533-803X (Print), 2533-8048 (Online)

Evidenční číslo: MK ČR E 22732

Tisk: VS Tisk PRAHA-PANKRÁC,
Soudní 988/1, 140 57 Praha 4

Obálka: Inspekční komise ministryně
spravedlnosti JUDr. D. Burešové za účasti
představitele Občanského fóra Václava Havla –
Valdice, prosinec 1989.
(foto: KDH)

Obsah

Organizace a řízení správy SNV ČSR (ČR)	2
Sekretariát	7
Inspekce náčelníka správy SNV	13
Politickovýchovný odbor	15
Kádrový (personální) odbor	18
Odbor ochrany a obrany	28
Týlový odbor a stavební odbor	36
Odbor výroby	45
Odbor Zdravotnické služby SNV	47
Výpočetní středisko	53
Odbor vnitřní ochrany	53
Finanční odbor	56
Odbor nápravně výchovné činnosti – odbor penitenciární výchovy	58
Oddělení penologického výzkumu	64
Přehled pramenů a literatury	66

Cesta ke vzniku Generálního ředitelství VS ČR 1986-1990

Alena Kafková

Na konci 80. let minulého století se začala naplno projevovat ekonomická i politická krize KSČ. Přestože prezident Michail Sergejevič Gorbačov již v té době spouštěl v Sovětském svazu reformní program (perestrojku - přestavbu a glasnost - svobodu projevu), na XVII. sjezdu KSČ, který se konal ve dnech 24. - 28. března 1986, nebyly provedeny žádné zásadnější personální ani programové změny tehdejšího normalizačního režimu. I když se politika KSČ příliš nezměnila, kleslo její sebevědomí. Období změn ve vedení KSČ nastalo v prosinci 1987, kdy 7. plenární zasedání ÚV KSČ přijalo žádost Gustáva Husáka na rozdělení jeho funkcí, zvolilo nového generálního tajemníka KSČ Milouše Jakeše a přijalo též nové přístupy k plánování hospodářství. Nespokojenost obyvatel s ekonomickou situací, vliv opozičních skupin i studentského hnutí se v tomto období projevovala demonstracemi u příležitosti různých výročí, až vystupňovala studentskou demonstrací dne 17. listopadu 1989. Politickou situaci v Československu kritizovala též petice „Několik vět“, která poprvé od roku 1968 spojila skupinu disidentů s populárními umělci a hlavně širokou veřejností. Nepřiměřeně tvrdé zákroky příslušníků SNB proti účastníkům těchto akcí zvedly vlnu celonárodního odporu, který se zformoval do opozičního hnutí Občanské fórum (OF). Jeho zástupci v čele s Václavem Havlem prosadili vytvoření tzv. vlády národního porozumění, což vedlo k pádu totalitního komunistického režimu.

Změny ve společnosti dopadly i na oblast vězeňství. V letech 1988-1989 měl Sbor nápravné výchovy (SNV) podíl na realizaci represivních opatření proti zastáncům lidských práv. K tomu byl řízen jednak ideologicky oddělením státní administrativy ÚV KSČ, jednak profesionálně napojením vnitřní ochrany SNV na StB. Ve složitých podmínkách se ocitlo vězeňství zvláště v roce 1990, kdy muselo řešit nejen koncepční otázky, ale i celou řadu operativních problémů. Kromě nepříznivého společenského postavení SNV to byly především personální změny ve vedení správy, prověrky k ověřování způsobilosti příslušníků k výkonu služby a s tím spojený překotný odchod příslušníků ze služebního poměru, amnestie, růst počtu stížností či nepokoje ve vězeňských zařízeních. Ve vězeňství bylo skryto mnoho neřešených problémů a chyb z minulosti.

Organizace a řízení správy SNV ČSR (ČR)

Správa SNV jako samostatný organizační útvar ministerstva spravedlnosti ČSR pro výkon státní správy vězeňství byla podřízena, tak jako v předchozích letech, ministru spravedlnosti. Ve sledovaném období 1986-1990 se ve funkci vyměnili

tří ministři spravedlnosti.¹ Dne 5. prosince 1989 ukončil činnost JUDr. Antonín Kašpar a na jeho místo nastoupila JUDr. Dagmar Burešová. Po jejím odchodu byl do funkce ministra spravedlnosti jmenován 29. června 1990 JUDr. Leon Richter.

JUDr. A. Kašpar
(foto: KDH)

JUDr. D. Benešová
(foto: KDH)

JUDr. L. Richter
(foto: wikipedia)

Po přejmenování České socialistické republiky (ČSR) na Českou republiku (ČR) byl 6. března 1990 upraven také název správy SNV ČSR na „správa SNV MS ČR“.² Až do poloviny roku 1990 řídila správa SNV celkem 31 útvarů SNV. V měsíci červnu byla přehodnocena redislokace odsouzených a obviněných a zpracován nový přehled ubytovacích kapacit pro výkon trestu odnětí svobody. V té době disponovalo SNV ČR 16 nápravně výchovných ústavů (NVÚ) s celkovou kapacitou pro 9 570 odsouzených. Do konce roku 1990 byly zrušeny 4 útvary: Mladá Boleslav a č. 2 Liberec (k 30. červnu) Žaclěř a Libkovice (k 31. prosinci). V souvislosti se zrušením NVÚ Libkovice byl zřízen nový ústav pro mladistvé ve Všehrdech.³

V roce 1990 došlo na správě SNV k řadě personálních změn. Zejména se vyměnilo celé vedení správy SNV. Dne 5. ledna 1990 skončil ve funkci náčelník správy plk. RSDr. Jaroslav Konečný a na jeho místo byl ministryní spravedlnosti 6. března 1990 jmenován plk. JUDr. Mirko Huleja. Po jeho odvolání 7. června 1990 byl řízením správy SNV krátce pověřen tehdejší zástupce náčelníka správy pplk. ing. Ondřej Flaška, neboť s nástupem nového náčelníka správy se počítalo od července 1990. Stal se jím od 1. července 1990 plk. JUDr. Zdeněk Karabec, CSc. Po propuštění zástupce náčelníka správy pro věci služební pplk. RSDr. Františka Tomana ze zdravotních důvodů ke 30. září 1990, se v této funkci vystřídali pplk. ing. Ondřej Flaška, plk. Lubomír Klein a pplk. JUDr. Jiří Abraham. Zástupce náčelníka správy pro věci ekonomické, plk. ing. Vladimír Štembera byl uvolněn ze služebního poměru 31. prosince 1990 a na jeho funkci jako zástupce náčelníka

¹ Zákon č. 173/1968 Sb. Zákon, jímž se mění a doplňuje zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

² Ústavní zákon ČNR č. 53/1990, o změně názvu České socialistické republiky z 6. 3. 1990.

³ Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, odbor správní, (GŘ VS), MS č. 1/1990, RMS č. 2/1990, RMS č. 13/1990, RMS č. 23/1990, o změně v organizaci Sboru nápravné výchovy ČR; RMS č. 34/1990, o zřízení nápravně výchovného ústavu pro mladistvé muže ve Všehrdech.

správy pro věci technicko-investiční ustanoven *pplk. ing. Flaška* (rozkazem ministra z 15. února 1990). Personální změny se dotkly také řízení jednotlivých odborů správy SNV.

plk. JUDr. Mirko Huleja
(foto: KDH)

JUDr. Zdeněk Karabec
(foto: KDH)

V oblasti řídicí a kontrolní činnosti SNV došlo v roce 1986 k zásadním legislativním úpravám. V rozpracovaných závěrech XVII. sjezdu KSČ na podmínky SNV bylo uloženo novelizovat interní předpis o řízení a kontrole, který měl odpovídat novým požadavkům. Po připomínkovém řízení byl vydán RNS č. 22/1987, který nabyl účinnosti dne 1. října 1987. Byly jím upraveny zejména formy a metody kontrolní činnosti správy SNV i vnitřní kontrolní systém útvarů SNV. Do jedné normy bylo včleněno řízení i kontrola, což mělo vystihovat zásadu „kdo řídí – kontroluje“. V návaznosti na vydání uvedeného předpisu byl zpracován metodický materiál k přípravě a plánování porad na správě a v útvech SNV.⁴ Další metodický pokyn měl přispět ke zvýšení úrovně předkládaných materiálů do vedení správy a štábu náčelníka správy SNV a ke zkvalitnění porad vedení a štábu v útvech SNV. Ke sledování plnění úkolů, ukládaných ministrem spravedlnosti ČSR a náčelníkem správy SNV, se od roku 1987 začalo s využíváním výpočetní techniky.

V popisovaném období let 1986–1990 došlo v souvislosti s organizačními změnami několikrát k novelizaci organizačního řádu správy SNV a souběžně s ním i vzorového organizačního řádu útvaru SNV, jehož struktura byla obdobná. K 1. lednu 1986 nabyl účinnosti RMS č. 7/1985, který zejména upravil postavení a úkoly Zdravotnické služby. Ta získala stejného postavení jako ostatní služby SNV a výkonná zdravotnická zařízení byly podřízeny náčelníkům útvarů SNV. Novým způsobem byla též stanovena odpovědnost zástupců náčelníka správy, a to podle stanovené dělby práce.⁵ Platnost tohoto rozkazu trvala do června 1986, kdy byla

⁴ GR VS, RNS č. 22/1987 o řízení a kontrole v SNV ČSR.

⁵ GR VS, RMS č. 7/1985, kterým se vydává organizační řád správy SNV MS ČSR.

vydána jeho novela – RMS č. 10/1986.⁶ Důvodem byla změna zařazení tiskové skupiny do působnosti sekretariátu náčelníka správy. Podle nového organizačního řádu se správa SNV členila následovně:

- sekretariát náčelníka správy,
- inspekci náčelníka správy,
- odbor pro politickovýchovnou práci,
- kádrový odbor
- odbor nápravně výchovné činnosti,
- odbor ochrany a obrany,
- vnitřní odbor,
- týlový odbor,
- finanční odbor
- odbor Zdravotnické služby
- odbor vnitřní ochrany.

Sekretariát náčelníka správy a inspekce náčelníka správy měly postavení odboru. Jako organizační složka SNV správa řídila:

- účelová a výkonná zařízení správy SNV, které tvořily výpočetní středisko, výkonná zařízení týlového, finančního a zdravotnického odboru správy SNV, střední odborné učiliště, střední odborná škola SNV, zotavovny SNV,
- útvary SNV,
- nápravně výchovné ústavy,
- věznice.

Strukturální změny v souvislosti s řešením racionalizace činnosti správy SNV v roce 1988 si vyžádaly další přepracování. Racionalizace činnosti správy SNV byla v uvedeném roce pokládána za nejdůležitější úkol v oblasti řízení. Plněn byl v návaznosti na úsporná opatření v resortu ministerstva spravedlnosti ČSR, která vycházela z usnesení vlády ČSR č. 150/1988 o zásadách a postupu snižování počtu pracovníků v ústředních orgánech ČSR. Ministrem spravedlnosti byl uložen úkol: „Navrhnout racionalizaci řídicí práce v SNV, organizační uzpůsobení správy SNV této racionalizaci s cílem úspory cca 30% funkčních míst.“ K jeho splnění připravil kádrový odbor ve spolupráci se sekretariátem náčelníka správy příslušný návrh ve třech variantách. Do stádia praktické realizace vstoupila racionalizace řízení na správě i útvarech v roce 1989. Stav správy SNV byl snížen o 17 funkčních tabulkových míst a ta převedena do jednotlivých útvarů SNV k posílení výkonné služby. Odbor výroby byl sloučen s odborem nápravně výchovné činnosti (NVČ), týlový odbor rozdělen na týlový a stavební odbor správy SNV. S účinností

⁶ GŘ VS, RMS č. 10/1986, jímž se mění RMS č. 7/1985, kterým se vydává organizační řád správy SNV MS ČSR.

od 1. ledna 1990 byl vydán nový organizační řád jako RMS č. 9/1989.⁷ Podle tohoto rozkazu byla správa SNV organizačně rozdělena do 14 odborů (sekretariát náčelníka správy SNV, inspekce náčelníka správy, oddělení penologie a výpočetní středisko měly postavení odboru správy SNV):

1. sekretariát náčelníka správy SNV,
2. inspekce náčelníka správy SNV
3. odbor pro politickovýchovnou práci,
4. kádrový odbor,
5. odbor nápravně výchovné činnosti,
6. odbor ochrany a obrany,
7. vnitřní odbor,
8. týlový odbor,
9. stavební odbor,
10. finanční odbor,
11. odbor Zdravotnické služby,
12. odbor vnitřní ochrany,
13. oddělení penologie,
14. výpočetní středisko.

K tomu byly provedeny s účinností od 1. ledna 1990 změny tabulek mírových počtů pro správu a útvarů SNV. Uvedenými opatřeními došlo ke snížení aparátu správy SNV z 250 pracovníků na 175.⁸ Změna organizační struktury správy měla přímý dopad na organizaci a řízení v útvarcích SNV.

V roce 1987 byla na základě vyžádání ÚV KSČ zpracována „Zpráva o stavu a problémech čs. vězeňství a o opatřeních přijatých po XVII. sjezdu KSČ“. Obdobná zpráva o vězeňství ČSR byla předložena k projednávání ve vládě i v roce 1988. Tyto dokumenty se staly základem ke zpracování hlavních úkolů SNV na léta 1986-1990, v době tzv. „přestavby“ v podmínkách SNV ČSR. V důsledku amnestie prezidenta republiky se na počátku roku 1990 zásadně změnily podmínky a situace v organizačních článcích SNV. Tyto okolnosti si vynutili úpravu „Plánu hlavních úkolů SNV na rok 1990“. Významný materiál „Zpráva o stavu vězeňství a postpenitenciární péči v ČR“, byl předložen cestou ministryně spravedlnosti ČR pro jednání České národní rady (ČNR) v březnu 1990. V tomto dokumentu byla uvedena celá řada pozitivních změn ovlivňujících život odsouzených v nápravně výchovných ústavech (NVÚ). Pro schůzi vlády ČR v říjnu 1990 byla zpracována „Zpráva o stavu a perspektivách vězeňství“, která hodnotila období od ledna do září 1990 a konkretizovala nejbližší úkoly vězeňství na dobu 3 až 5 let.

⁷ Tamtéž, RMS č. 9/1989, kterým se vydává organizační řád správy SNV MS ČSR.

⁸ Kabinet dokumentace a historie VS ČR (KDH), *Vyhodnocení plánu hlavních úkolů SNV ČSR za rok 1989*.

Sekretariát

Po odchodu *pplk. JUDr. Josefa Jachury* do starobního důchodu byl do funkce náčelníka sekretariátu jmenován dne 1. ledna 1986 *pplk. Jiří Endršt*, který ji vykonával do konce října 1989. Od 1. listopadu 1989 byl touto funkcí pověřen jeho dosavadní zástupce, *mjr. PhDr. Jiří Mraček* a po jeho odvolání 15. února 1990 se novým náčelníkem sekretariátu stal *mjr. Ing. František Chaloupka*. S nástupem *plk. JUDr. Z. Karabce* do funkce náčelníka správy SNV byl pověřen výkonem funkce náčelníka sekretariátu *mjr. PhDr. Aleš Kýr*. V souvislosti s vážným onemocněním byla 31. října 1988 uvolněna ze služebního poměru dlouholetá sekretářka náčelníka správy Stáňa Tománková, na její místo nastoupila Jindřiška Kvačková.

Podle organizačního řádu sekretariátu náčelníka správy SNV, který nabyl účinnosti dne 1. dubna 1986, byl sekretariát organizačně a personálně uspořádán následovně:

- náčelník sekretariátu 1
- zástupce náčelníka sekretariátu 1
- vedoucí analytické skupiny 1
- starší referent specialista 1
- referent sekretariátu 2

Dne 24. června 1986 na jednání vedení správy SNV rozhodl náčelník správy o změně zařazení tiskové skupiny. Ta byla od 25. června 1986 převedena z působnosti politickovýchového odboru do sekretariátu náčelníka správy. Vedoucího tiskové skupiny vykonával nadále *mjr. PhDr. Petr Galuška*.⁹ K dosavadní činnosti sekretariátu tak přibýlo vydávání interního časopisu SNV „Zpravodaj“, ve spolupráci s hromadnými sdělovacími prostředky organizování vnější propagace a plnění funkce tiskového orgánu SNV. Změna se promítla v novém organizačním řádu sekretariátu náčelníka správy s platností od 1. dubna 1987 takto:

- náčelník sekretariátu 1
- zástupce náčelníka sekretariátu 1
- vedoucí analytické skupiny 1
- vedoucí skupiny tisku 1
- starší referent specialista 2
- starší referent specialista
technický redaktor 1
- starší referent sekretariátu 2
- referent dokumentarista 1

⁹ KDH, Organizační řád sekretariátu náčelníka správy SNV ČSR s účinností od 1. 4. 1987.

V letech 1986 až 1990 zajišťoval sekretariát náčelníka správy SNV ve spolupráci s ministerstvem spravedlnosti, ministerstvem vnitra a Sborem nápravné výchovy SSR řadu zahraničních akcí nejen se státy tehdejšího východního bloku, ale i Číny a Kuby. Změna politického systému v roce 1990 vytvořila příznivé podmínky pro pracovní návštěvy funkcionářů českého vězeňství také do států západní Evropy.

Vzájemné kontakty probíhaly tradičně s pracovníky vězeňství Maďarské lidové republiky (MLR). V rámci oficiální návštěvy na Slovensku navštívili funkcionáři maďarského vězeňství pod vedením gen. T. Nagyho ve dnech 15. až 18. září 1986 též správu SNV ČSR. Během pobytu si členové delegace vyměnili poznatky o organizaci výkonu trestu odnětí svobody a materiálním zabezpečení obou Sborů. Zajímali se také o činnost operačních středisek a využití techniky při střežení NVÚ a pracovišť odsouzených.¹⁰

Na základě pozvání ministra spravedlnosti MLR proběhlo ve dnech 7. až 11. prosince 1987 vzájemné setkání funkcionářů československého vězeňství pod vedením náčelníka správy ČSR a náčelníka správy SSR s funkcionáři maďarského vězeňství. Genmjr. Libor Nagy, náčelník správy státního velitelství uvítal delegaci v rekreačním a doškolovacím středisku ministerstva spravedlnosti MLR v Pilisszentkereszte a seznámil je s úkoly a problémy maďarského vězeňství. Organizačně se maďarské vězeňství členilo na Správu – státní velitelství a 36 výkonných útvarů. S konkrétní činností v nápravně výchovných ústavech se hosté seznámili v NVÚ Szeged, Kalocsa, Baracska a ústavu pro výkon trestu mladistvých Tököl.¹¹

V souvislosti s personální změnou ve funkci náčelníka správy maďarského vězeňství vykonal pplk. J. Endršt, náčelník sekretariátu náčelníka správy SNV spolu s funkcionáři slovenského vězeňství ve dnech 29. listopadu až 1. prosince 1988 služební cestu do MLR. Cílem návštěvy bylo projednání protokolu o bezdevizové výměně stáží příslušníků SNV a příslušníků MLR, který navazoval na předchozí dohody.¹²

Služební cestu do MLR vykonali ještě v září 1989 pracovníci správy SNV z oddělení penologie a odboru NVČ. Pracovní návštěvy byli také přítomni pracovníci správy ZNV SSR (náčelník oddělení penologického výzkumu a vědecký pracovník tohoto oddělení). Program pracovní návštěvy zahrnoval obeznámení se s problematikou zásad diferenciací výkonu trestu odnětí svobody, návštěvu ústavů výkonu trestu Baracska a Tököl a krátkou návštěvu ústavu pro výkon vazby v Budapešti.¹³

Pokračovaly též kontakty s vězeňskou správou Polské lidové republiky (PLR). Při návštěvě správy SNV ve dnech 9. až 11. prosince 1986 projednali dva zástupci polského vězeňství plk. Mg. S. Wron a por. R. Szacki, výměnnou rekreaci příslušníků

¹⁰ KDH, Zpráva pro ministra spravedlnosti ze dne 4. 9. 1986.

¹¹ KDH, resortní časopis Zpravodaj č. 3/1988, s. 12-13.

¹² KDH, Zpráva pro náčelníka správy SNV ČSR ze dne 22. 12. 1988.

¹³ KDH, Zpráva ze služební cesty delegace příslušníků SNV ČSR z úseku penologie a nápravné výchovné činnosti do Maďarské lidové republiky

obou Sborů včetně dětských táborů. V roce 1987 byla uzavřena, obdobně jako s Maďarskem, mezi správou SNV ČSR a hlavním úřadem nápravně výchovných ústavů ministerstva spravedlnosti PLR dohoda o výměně služebních pobytů formou bezdevizových stáží za účelem výměny zkušeností a bezprostředních kontaktů mezi odbornými pracovníky českého a polského vězeňství. Dohoda byla závazná pro léta 1988 až 1990 s tím, že její platnost bylo možné prodloužit na další tři roky.

Zájem ze strany funkcionářů kubánského vězeňství byl o systém střežení vězeňských zařízení. Na podzim přijalo vedení správy SNV tříčlennou delegaci ministerstva vnitra Kubánské republiky, která v ČSR pobývala ve dnech 31. října až 8. listopadu 1988. Pracovní náplň byla zaměřena k získání poznatků o ženijně technickém zabezpečení NVÚ a odloučených pracovišť odsouzených. Náčelník odboru ochrany a obrany Správy vězeňských zařízení, vedoucí pracovník technického odboru a vedoucí pracovník technického odboru Správy vězeňských zařízení Kubánské republiky se při návštěvách útvarů SNV č. 1 Praha, Valdice, Plzeň, Kuřim a Brno zajímali o strukturu organizace SNV, eskortní službu, výzbroj a výstroj příslušníků SNV.¹⁴

K obnovení vzájemných kontaktů s funkcionáři justice Čínské lidové republiky (ČLR) došlo v roce 1987 při pobytu desetičlenné delegace, vedené náměstkem čínského ministra spravedlnosti Lu Jianem v ČSR. Po dobu pobytu ve dnech 17. až 27. července byl ministerstvem spravedlnosti pro oficiální hosty připraven bohatý pracovní a společenský program, jehož součástí byla též návštěva správy SNV a vybraných NVÚ – Všehrdy, Mladá Boleslav, Příbram, Valdice a věznice Brno.¹⁵

Na tuto návštěvu navázal v následujícím roce reciproční pobyt v ČLR, kam ve dnech 9. – 16. září 1988 odcestovala na pozvání náměstka ministra spravedlnosti Lu Jiana československá justiční delegace, ve které byl též náčelník správy SNV plk. dr. J. Konečný. V průběhu pobytu se členové delegace setkali s funkcionáři ministerstva spravedlnosti ČLR, Generální prokuratury, Nejvyššího lidového soudu i se zástupci Všečínského shromáždění lidových zástupců. Měli možnost si prohlédnout též věznice v Pekingu a Šanghaji.¹⁶

Na ministerské úrovni se uskutečňovaly vzájemné kontakty funkcionářů ze SSSR. Na pozvání ministra spravedlnosti ČSR se funkcionáři správy SNV zúčastnili ve dnech 6. až 8. dubna 1987 pobytu delegace funkcionářů Hlavní správy nápravně pracovních zařízení, pod vedením genmjr. Leonida Sizova, I. náměstka ministra vnitra SSSR. Účelem návštěvy bylo mimo jiné seznámení se s výkonem nápravně výchovné činnosti a systémem diferenciací u odsouzených, ale také s formami a metodami péče o odborný a politický růst příslušníků SNV. Došlo i k vzájemnému informování o plnění úkolů, které vyplynuly ze závěrů XVII. sjezdu KSC a XXVII. sjezdu KSSS a z období přestavby sovětského vězeňství.

¹⁴ KDH, Zpráva o pobytu delegace vězeňství Kubánské republiky v ČSR ve dnech 30. 10. až 8. 11. 1988

¹⁵ KDH, *Návštěva delegace z ČLR*, in: resortní časopis Zpravodaj č. 5/1987, s. 4-5.

¹⁶ KDH, *Na návštěvě v Číně*, resortní časopis Zpravodaj č. 6/1988, s. 8-12.

V rámci připraveného programu navštívili členové delegace útvary SNV Valdice a Kuřim.¹⁷

Reciproční návštěva se uskutečnila v následujícím roce ve dnech 26. září až 2. října 1988. Delegaci vedl náčelník správy ZNV SSR, plk. JUDr. Ivan Novák, za české vězeňství se zúčastnili zástupce náčelníka správy SNV, pplk. RSDr. F. Toman a služební zástupce náčelníka útvaru Všehrdu, mjr. B. Višněvský. Návštěva v Institutu pro další zvyšování kvalifikace pracovníků nápravně pracovních kolonií umožnila členům československé delegace seznámit se s tehdejší novou strukturou řízení sovětského vězeňství. Zájem byl zejména o realizaci výkonu trestu odnětí svobody některých vybraných kategorií odsouzených. K tomu se uskutečnily návštěvy v nápravně pracovních koloniích pro odsouzené ženy, mladistvé odsouzené a v kolonii s přísným režimem pro odsouzené recidivisty.¹⁸

Vzájemná výměna zkušeností z výkonu trestu probíhala též s funkcionáři nápravně pracovních zařízení Německé demokratické republiky (NDR). Na pozvání ministra spravedlnosti ČSR a ministra vnitra ČSSR přijela do Prahy delegace správy pro výkon trestu MV NDR pod vedení genmjr. W. Lustika. Program a zabezpečení pobytu ve dnech 2. až 5. června 1986 bylo provedeno v úzké spolupráci s FMV a odborem pro mezinárodní styky. Při besedě došlo k seznámení se s činností vězeňských správ, způsobem organizace a obecnými podmínkami výkonu trestu odnětí svobody obou zemí. Při prohlídce útvaru SNV Všehrdu byli hosté informováni o zabezpečení výkonu trestu odsouzených žen, způsobu vnitřní diferenciaci a organizaci výkonu služby příslušníků. Dále členové delegace navštívili věznic č. 1 Praha, útvar SNV Horní Slavkov a Mladou Boleslav.

Na oplátku v závěru následujícího roku se uskutečnila oficiální pracovní návštěva delegace československého vězeňství v NDR. Delegaci tvořili náčelník správy, plk. RSDr. J. Konečný, náčelník správy ZNV SSR, plk. JUDr. I. Novák a náčelník útvaru SNV Horní Slavkov, mjr. RSDr. K. Mejzr. Program pobytu ve dnech 9. až 13. listopadu 1987 byl navržen Správou nápravně výchovných zařízení NDR a zahrnoval problematiku výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody s jeho technickým zabezpečením, dále pracovní využití odsouzených v tehdejším národním hospodářství NDR. K tomu byly vybrány útvary v Halle, Magdeburgu, Brandenburgu a v Berlíně.¹⁹

Na konci května 1990 odcestoval náčelník správy SNV plk. dr. M. Huleja v doprovodu náčelníka odboru penitenciární výchovy a náčelníka útvaru SNV Valdice do Spolkové republiky Německa (SRN). Během této pracovní cesty navštívili všechny druhy vězeňských zařízení.

Ve dnech 9. až 13. července 1990 se zástupci SNV ČR zúčastnili evropského semináře ve Vídni k otázkám evropských vězeňských pravidel. V oblasti právní spolupráce v rámci Rady Evropy se také připravovala dvoutýdenní studijní návštěva

¹⁷ KDH, Zpráva z pobytu delegace ministerstva vnitra SSSR v ČSR ve dnech 6. až 8. 4. 1987.

¹⁸ KDH, Zpráva delegace čs. vězeňství ze služební cesty do SSSR ve dnech 26. 9.-2. 10. 1988.

¹⁹ KDH, Zpráva ze služební cesty delegace MS SNV ČSR a SSR do Německé demokratické republiky ve dnech 9.-13. 11.1987.

pracovníků českého a slovenského vězeňství do Dánska, Norska, Švédska a Finska.²⁰

Další významný seminář, který zorganizovalo společně ministerstvo spravedlnosti SR a ČR proběhl ve dnech 15. až 18. října 1990 v Trenčianských Teplicích. Delegaci pracovníků českého vězeňství vedl náčelník správy SNV plk. JUDr. Z. Karabec CSc. Jako hosté se semináře zúčastnili zástupci Rady Evropy – prof. Gonsa z Rakouska, dr. Eckertová z Francie, dr. Neal z Velké Británie a dr. Rentzmann z Dánska. Jednání byl dále přítomen náměstek ministra spravedlnosti SRN dr. Harald Stieffel a předseda komise pro vězeňství ČNR E. Vacek. Přednášky a diskuse předních odborníků vycházeli především z Evropských minimálních pravidel pro vězeňství Rada Evropy, s cílem, aby se jejich obsah promítl do všech norem (od nejvyšších až po interní předpisy) upravujících vězeňství. Projednána byla témata pojetí trestu odnětí svobody v trestní politice zemí Rady Evropy, organizace vězeňství, jeho veřejná kontrola a otázky materiálního zabezpečení, dále obsah a formy penitenciárního působení a jejich účinnost a postavení vězeňského personálu, jeho odborná příprava a výkon služby.²¹

Při pobytu v ČSFR v roce 1990 nezůstala oblast vězeňství stranou zájmu ani matky Terezy, představené řádu Sester křesťanské lásky. Dne 1. června 1990 jednala na správě SNV ČR s náčelníkem správy o možnostech budoucí činnosti sester tohoto řádu, které by mohly vykonávat i pastorační činnost pro tělesně postižené odsouzené v některém z NVÚ. Součástí její návštěvy byla i prohlídka vězeňské nemocnice v útvaru SNV č. 2 Praha.

K rozšíření informovanosti příslušníků v útvarech SNV začalo tiskové oddělení sekretariátu náčelníka správy SNV vydávat od května 1990 „Aktuální informace sekretariátu náčelníka správy SNV“. Nové periodikum plnilo funkci rychlého informátora o aktuálním stavu, úkolech a událostech ve vězeňství v době neustálých změn. Zásadní změnou byl též nový způsob v oslovování mezi příslušníky SNV. Podle zápisu z mimořádného štábu náčelníka správy SNV s účinností od 15. ledna 1990 bylo oslovení „soudruhu nebo soudružko“ nahrazeno oslovením „pane nebo paní“.²²

Vedení správy SNV mělo zájem také o otevřenou spolupráci s hromadnými sdělovacími prostředky. S ohledem na některé neobjektivní zprávy o vězeňství bylo rozhodnuto pořádat na správě SNV od června 1990 každé úterý pro novináře informativní schůzky, na kterých jim byly poskytovány aktuální a objektivní informace.

Dne 5. června 1990 se konala na správě SNV první mezinárodní tisková konference se zástupci 19 sdělovacích prostředků z ČSFR, SRN, Jugoslávie, Velké Británie, Nizozemí a USA. Besedu řídil náčelník sekretariátu, na otázky dále odpovídali zástupce náčelníka správy SNV, náčelníci odborů a pracovník z ministerstva spravedlnosti. Novináři byli informováni o vývoji tehdejšího

²⁰ KDH, Aktuální informace sekretariátu náčelníka správy SNV ČR, č. 1/1990.

²¹ KDH, Aktuální informace sekretariátu náčelníka správy SNV ČR, č. 10/1990.

²² NA Praha, f. SSNV, neuspořádáno, Zápis z mimořádného štábu náčelníka správy SNV ČR, 12. 1. 1990.

vězeňství, zejména z pohledu humanizace výkonu trestu a výkonu vazby, o problémech kolem lednové amnestie prezidenta republiky a nepokojích v ruzyňské věznici.²³

aktuální

i n f o r m a c e

SEKRETARIÁTU NÁČELNÍKA SPRÁVY SNV ČR ■ ČÍSLO 2

NOVINÁŘI NA SPRÁVĚ SNV ČR

V úterý 5. června ve 13.00 hodin se, jak jsme informovali v minulém čísle, konala na správě SNV ČR první tisková beseda s 31 zástupci 19 sdělovacích prostředků z ČSFR, SRN, Jugoslávie, Velké Británie, Nizozemí a USA.

Besedu řídil náčelník sekretariátu náčelníka správy SNV mjr. ing. F. Chaloupka, dále na otázky odpovídali: zástupce náčelníka správy SNV pplk. ing. Plaška, náčelník odboru penitenciární výchovy pplk. PhDr. Mastej, náčelník odboru ochrany a obrany pplk. JUDr. Abrahám, náčelník finančního odboru pplk. Gabriel, pplk. MUDr. Vobora z OLS, zástupkyně náčelníka vnitřního odboru pplk. JUDr. Bednářová a JUDr. Retyka z ministerstva spravedlnosti ČR.

V besedě byli novináři informováni o vývoji našeho vězeňství v uplynulých šesti měsících, zejména z pohledu humanizace výkonu trestu a výkonu vazby, o problémech kolem lednové amnestie a nedávných nepokojích v Ruzyni.

Redaktore E. Staňke z Rudého práva zajímaly příčiny současného snížení počtu příslušníků SNV, celkové náklady na činnost vězeňství a podíl úhrady provozu NVÚ z výdělků odsouzených. Nebyl sám, koho zajímalo, co jsme ve Sboru podnikli pro to, aby se vzpoury neopakovaly. Redaktor Mladé fronty Stanislav Řed položil jedinou otázku - jak byla řešena činnost vnitřní ochrany. V. Šrámková z České politiky měla zájem na porovnání úrovně našich detenčních řádů s podmínkami ve vyspělých západních zemích. V. Mlynář z Lidových novin trápila myšlenka, zda je možný podíl příslušníků SNV na podnícování nepokojů a vzpoury v Ruzyni nebo jinde. Pan van der Baen z rádia Hilversum se zajímal o rozdíly drogové závislosti mezi odsouzenými.

Týž den v deníku ČST a v Aktualitách, následujícího dne pak na stránkách několika deníků se objevily zprávy přítomných novinářů. Podle nich je možné obecně hodnotit tiskovou besedu jako výrazný příspěvek k tomu, aby sdělovací prostředky psaly o SNV objektivněji. I když se některé noviny znovu nevyvarovaly nepřesnostem, jsou pravidelná setkání jedinou cestou k tomu, aby se na televizní obrazovce i stránkách novin a časopisů objevovaly převážně seriózní informace. Tiskové akce budou pokračovat každé úterý od 13.00 hod. na správě SNV.

■

REAGUJEME NA KRITIKU

V poslední době sdělovací prostředky často zabývají kritikou českého vězeňství. To by jistě bylo v pořádku. Avšak ne všichni novináři se seznamují s realitami prostředí, mnozí podávají jednostranné, neobjektivní informace, a některých se projevuje sklon k falešné senzaci. Fektivní příslušníci SNV, a těch je neprostá většina, si takový zkreslený výklad skutečnosti nezaslouží, navíc to nepřispívá ani k vytváření klidu a jistoty při práci a současným snahám o vybudování nových základů Sboru nápravné výchovy.

Vedení správy SNV se snaží hájit příslušníky a uvádět věci na pravou míru. Ne vždy je však jeho hlas vyslyšen a stanovisko zveřejněno tak, jak by si to právě tyto příslušníci zasloužili. Vzniká dojem, že pro jejich zastání nikdo nic nedělá. Pravda je však taková, že sekretariát náčelníka SNV nenechává bez povšimnutí žádný neseriózní článek nebo televizní relaci a bezprostředně reaguje. Na tom se značnou měrou podílejí i pracovníci tiskového oddělení.

Z mnoha odpovědí a dopisů šéfredaktorům můžeme připomenout například stanovisko k člán-

Aktuální informace sekretariátu náčelníka správy SNV z roku 1990 (foto: KDH)

²³ KDH, Aktuální informace sekretariátu náčelníka správy SNV ČR č. 2/1990.

Inspekce náčelníka správy SNV

Náčelník odboru *pplk. PaedDr. Bohdan Bohuslav* byl dne 30. září 1990 uvolněn na vlastní žádost ze služebního poměru a na jeho funkci nastoupil *kpt. JUDr. Stanislav Katrušák*.

Zásady kontroly v SNV byly v roce 1987 nově upraveny vydáním RNS č. 22/1987 o řízení a kontrole v SNV ČSR.²⁴ Nové pojetí kontrolní činnosti bylo zapracováno do plánů práce jednotlivých odborů správy SNV a v útvarech provedeno úplné rozpracování uvedené normy na vlastní podmínky. Nepříznivá situace v organizačních článcích po amnestii prezidenta republiky měla vliv na úpravu plánu kontrolní činnosti správy SNV na rok 1990. Mnohé původně plánované kontroly byly zrušeny nebo zredukovány.

K upevňování morálně politického stavu a služební kázně příslušníků napomáhali svými specifickými prostředky vojenské prokuratury a vojenské soudy. V rámci této spolupráce při snižování trestné činnosti příslušníků SNV byl dne 6. listopadu 1986 podepsán plán společných opatření generální prokuratury ČSSR – Hlavní vojenské prokuratury, správy vojenských soudů federálního ministerstva národní obrany, správy SNV ČSR a správy ZNV SSR na léta 1987 až 1991, který byl každoročně vyhodnocován na štábech náčelníků správ SNV a ZNV.²⁵ Co se týká trestné činnosti příslušníků SNV, statistické údaje nebyly příliš příznivé. V prvním pololetí 1990 bylo zahájeno trestní stíhání příslušníků ve 37 případech. Ve škále trestných činů jednoznačně převládal § 158 odst. 1 trestního zákona – zneužívání pravomoci veřejného činitele. Bližší pohled poskytuje následující tabulka z Ročenky:²⁶

Řešení stížností						
1. Vývoj stížností Protispolečenské jednání příslušníků SNV ČR						
R o k	S t í ž n o s t i					
	Oprávněné		Neoprávněné		C e l k e m	
	počet	%	počet	%	počet	%
1986	35	2,43	1.402	97,57	1.437	100
1987	25	2,04	1.200	97,96	1.225	100
1988	36	2,80	1.249	97,20	1.285	100
1989	17	1,59	1.055	98,41	1.072	100
1990	87	7,87	1.017	92,13	1.104	100

²⁴ GŘ VS, odbor správní, Rozkaz náčelníka správy SNV ČSR (RNS) č. 22/1987 o řízení a kontrole ve SNV ČSR.

²⁵ KDH, časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 6/1986, s. 5.

²⁶ KDH, Ročenka za rok 1990, s. 72.

Problematika vyřizování stížností byla jednou z důležitých forem kontroly jednotlivých organizačních článků SNV. Pomáhala zjišťovat a odstraňovat některé nedostatky v jeho činnosti a zajišťovala osobám ve výkonu vazby i trestu jejich petiční práva. Prováděcím předpisem k této problematice sloužil RNS č. 27 z roku 1981 ve znění RNS č. 25/1988, podle něhož byly prošetřovány všechny stížnosti, jejichž podatelé byli civilní osoby, bývalí odsouzení a obvinění, osoby ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody, příslušníci a bývalí příslušníci SNV, příslušníci MV a ČSLA a anonymní pisatelé. Poznatky ze stížností, zejména oprávněných, byly také sledovány ve stranických a svazáckých organizacích. Na správě SNV byl stav ve stížnostech vyhodnocován inspekci průběžně měsíčně, čtvrtletně byl projednáván ve vedení náčelníka správy a pololetně ve štábu náčelníka správy SNV.

Prudký nárůst počtu stížností odsouzených, obviněných i příslušníků SNV zaznamenali pracovníci inspekce v březnu 1990. V té době byly na správu SNV postoupeny k prošetření a vyřízení stížnosti, adresované odsouzenými na sklonku roku 1989 a začátkem roku 1990 nezávislým komisím, ministryni spravedlnosti ČR a ČNR. Také charakter stížností se změnil. Zatímco dříve byly adresovány jednotlivci na určitou konkrétní věc, v roce 1990 si stěžovaly skupiny odsouzených a obviněných na poměry ve věznicích a NVÚ. Obsah stížností se obvykle týkal celého komplexu specifických činností SNV ve smyslu změny Řádu výkonu trestu odnětí svobody a Řádu výkonu vazby. Některé zásadní požadavky vězňů byly oprávněné a podpořili je i příslušníci SNV. Stížnosti příslušníků a jejich rodinných členů se týkaly zejména bytových záležitostí a postupu prověřkových komisí. Zatímco k 28. prosinci 1989 bylo v protokole stížností inspekce evidováno 662 stížností, k témuž datu v roce 1990 se jejich počet zvýšil na 1276 (nárůst o 614 stížností).²⁷

K prošetření poměrů ve vězeňství byla 20. prosince 1989 ustavena komise ČNR a ministerstva spravedlnosti. Jejími členy se stali poslanci ČNR, pracovníci ministerstva, advokáti, aktivisté OF, Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONSu) a studentského hnutí. Pracovní skupiny komise navštívily všechna nápravně výchovná zařízení, soustřeďovaly konkrétní podněty a poznatky a zasadily se o okamžitou nápravu některých nedostatků. Přispěli tím k uklidnění situace, neboť splněním svých požadavků se odsouzení někdy domáhali odmítáním stravy a stávkami. Se svými podněty se na komisi obraceli i příslušníci SNV. S komisí spolupracovali i duchovní, kteří již od ledna 1990 zahájili pastorační činnost v některých NVÚ.

Příslušníci oddělení periodických revizí hospodaření se v roce 1987 podíleli na zpracování RNS č. 28/1987 k zajištění usnesení vlády k problematice neoprávněného obohacování a majetkového prospěchu.²⁸ Vedle vlastní revizní

²⁷ KDH, Aktuální informace sekretariátu náčelníka správy SNV ČSR, č. 4.

²⁸ GR VS, odbor správní, RNS č. 28/1987 k zajištění usnesení vlády ČSR č. 13/1983 a č. 129/1987 v SNV k problematice neoprávněného obohacování a účinnějšího postihu a majetkového prospěchu z nepoctivých zdrojů.

činnosti se pracovníci tohoto oddělení také zúčastňovali Instrukčně metodických zaměstnání (IMZ) týlového a finančního odboru, kde se podíleli při vyjasňování a odstraňování sporných problémů praxe jednotlivých služeb.

Politickovýchovný odbor

Do funkce náčelníka odboru byl po úmrtí plk. JUDr. Stanislava Výborného jmenován 1. listopadu 1989 *pplk. Jiří Endršt*.

Dne 15. května 1986 zasáhla spolupracovníky politickovýchovného odboru smutná zpráva o úmrtí kpt. Libuši Drškové z tiskové skupiny. Známa byla zejména jako neúnavná pracovnice redakce časopisu Zpravodaj SNV ČSR, kterému věnovala nespočet hodin už od jeho začátků. Všichni oceňovali její publicistické schopnosti i organizátorské dovednosti. Bylo jí dopřáno pouhých 43 let.

Tisková skupina byla z rozhodnutí náčelníka správy od 25. června 1986 převedena z působnosti politickovýchovného odboru do sekretariátu náčelníka správy SNV.

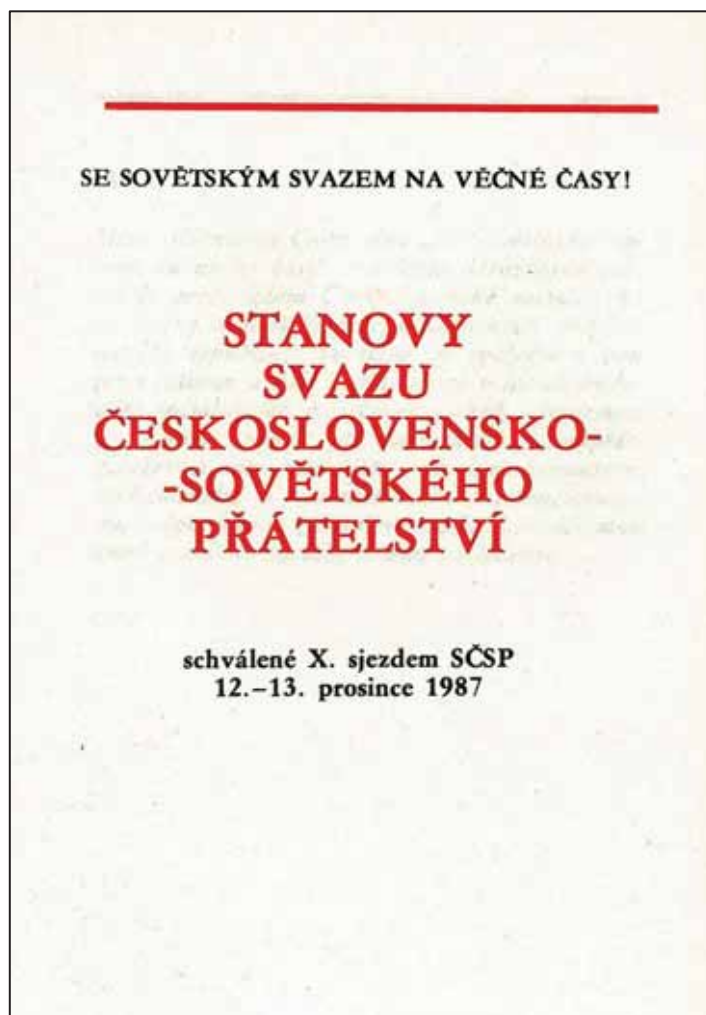
V Zotavovně SNV Pracov se konal ve dnech 10. až 14. října 1986 účelový kurz pro náčelníky odborů správy SNV, náčelníky útvarů, jejich zástupce pro politickovýchovnou práci a předsedy stranických organizací. Obsahem kurzu byla výměna zkušeností z politické práce, zajištění úkolů v roce 1986 a zahájení cyklické přípravy v oblasti řízení.²⁹

Ke sledovaným úkolům v oblasti politickovýchovné práce patřila v popisovaném období též snaha o 100% organizovanost příslušníků SNV v odbočkách SČSP, kterou prosazoval zejména náčelník správy. V roce 1986 již tři čtvrtiny útvarů SNV splňovalo tento cíl. Zvyšoval se i počet kolektivů v soutěži o získání titulu „Kolektiv československo-sovětského přátelství“. K tradičním formám jejich činnosti patřila účast zástupců Střední skupiny vojsk sovětské armády na služebně politických aktivech u příležitosti historických výročí, dále besedy, výstavy, soutěže, přednášky, ale i neformální společenské a sportovní akce rodin příslušníků se zástupci sovětských družebních posádek. Ve spolupráci s Českým ústředním výborem SČSP byl každoročně pořádán celorepublikový aktiv funkcionářů SČSP. V červnu 1986 došlo na správě SNV k rozdělení stávající odbočky SČSP, zahrnující všechny příslušníky, na šest samostatných odboček a současně ustanoven i celouťvarový ústřední výbor (CÚV) SČSP. Pracovníci PVO spadali spolu s pracovníky odboru nápravně výchovné činnosti (NVČ) a vnitřního odboru (VO) pod odbočku č. 1.³⁰

V roce 1986 byly ve štábu náčelníka správy posuzovány alternativní návrhy na úpravu kritérií soutěže útvarů SNV o Standartu SNV ČSR. Rozhodnutím náčelníka správy bylo uloženo zpracovat nová kritéria této soutěže, která byla

²⁹ KDH, časopis Zpravodaj SNV ČSR, leden 1986.

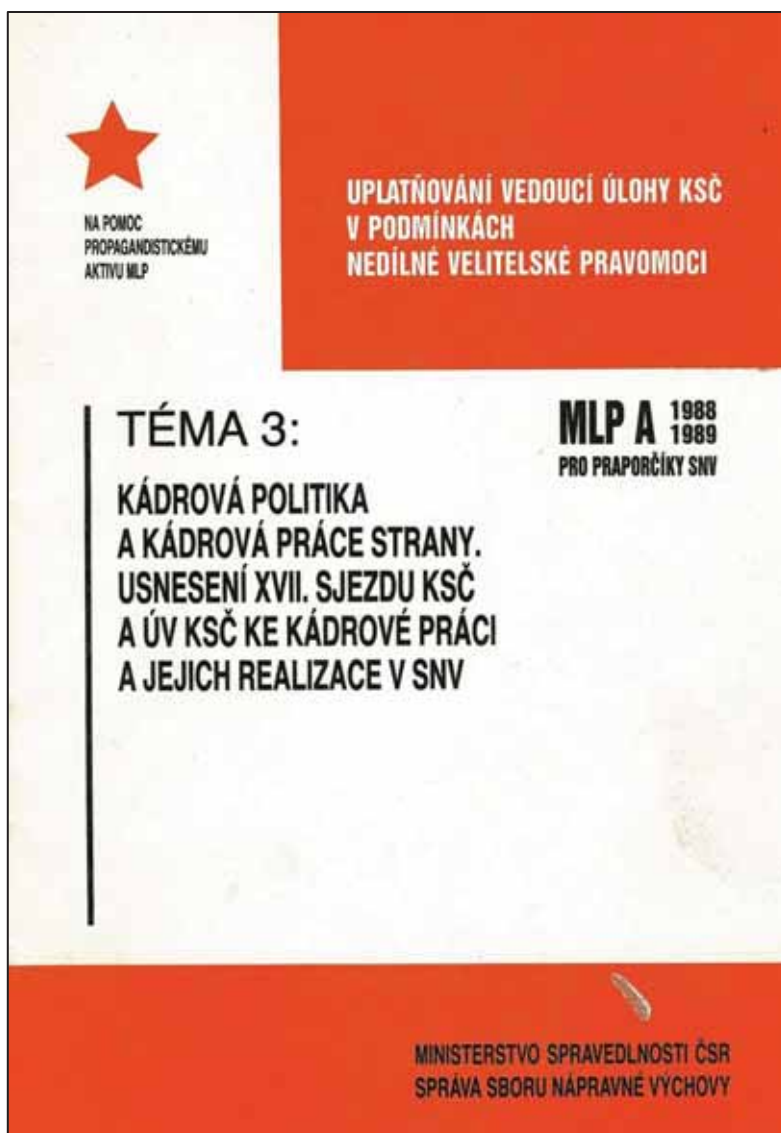
³⁰ KDH, časopis Zpravodaj č. 3/1987.

Důležitou úlohu v uspokojování zájmové i kulturně politické činnosti příslušníků plnily Kluby příslušníků SNV. V říjnu 1989 byl uveden do provozu Klub příslušníků správy SNV Na Květnici (dnes Zotavovna Praha). Činnost klubů probíhala formou zájmových kroužků podle plánu akcí. Byly organizovány např. oslavy Mezinárodního dne dětí, Mezinárodního dne žen, návštěvy divadelních představení, koncertů, filmů, různých besed s významnými osobami. Oblibě se těšily turistické nebo poznávací zájezdy, různé vzdělávací soutěže i sportovní turnaje. Zájmová činnost příslušníků v popisovaném období vyvrcholila v květnu 1988 v rámci celorepublikového finále VI. ročníku soutěže Zájmové umělecké činnosti (ZUČ), které se uskutečnilo v Ostravě. Základní kola soutěže probíhala ve všech

³¹ GŘ VS, odbor správní, RNS č. 21/1988, kterým se stanoví podmínky soutěže útvarů SNV ČSR o Standartu SNV ČSR.

útvarech SNV za celkové účasti 706 příslušníků a občanských zaměstnanců. Z oblastních kol, které organizačně zabezpečovaly útvary SNV Vlnařice, Hradec Králové a Mírov postoupilo do finále 248 příslušníků.

Politické vzdělávání příslušníků SNV formou „marxisticko-leninské přípravy“ (MLP) probíhalo v letech 1986 až 1989 podle příslušných rozkazů ministra spravedlnosti a náčelníka správy pro daný výcvikový rok. Diferencovaný obsah MLP pro praporčíky a důstojníky SNV byl stanoven ministrem spravedlnosti ČSR v rozsahu 30 hodin. Na přednáškách a seminářích byla politická příprava praporčíků zaměřena zejména na otázky upevňování vedoucí úlohy KSČ v podmínkách nedílné velitelské pravomoci. U důstojníků byly probírány otázky politického systému, výchovy, vzdělávání a formování socialistické morálky. Zvláštní forma MLP byla s účinností od 1. července 1989 zavedena pro nově přijaté příslušníky SNV

ve zkušební době.³² V roce 1989 bylo do programu MLP v souvislosti s narůstající aktivitou zastánců lidských práv (zejména sdružených v Chartě 77) zařazena na základě rozhodnutí náčelníka správy i témata k objasnění vnitropolitického vývoje a činnosti takzvaných nezávislých iniciativ. Politickovýchový odbor zabezpečoval pro všechny útvary metodický materiál a přednášky s besedou prováděli náčelníci útvarů SNV, jejich zástupci a pracovníci z úseku vnitřní ochrany.

Ideologické působení na příslušníky SNV bylo v roce 1989 vedeno politickými kampaněmi proti prohlášení „Několik vět“. Dokument SNV, který byl iniciován CÚV KSČ správy SNV vycházel z oficiálních direktiv ÚV KSČ. Mimořádný štáb náčelníka správy SNV za účasti předsedů ZO KSČ svolal na 14. července 1989 aktiv příslušníků správy SNV, kde byl v několika diskusních vystoupeních proveden podrobný rozbor výzvy „Několik vět“ z hlediska Sboru. Aktiv pak schválil text dopisu redakci Rudého práva a ÚV KSČ a stanovisko CÚV KSČ správy SNV k tomuto materiálu. Jeho smyslem bylo poukázat na „třídní nepřátele“ a vyvolat u příslušníků SNV negativní postoje zejména k signatářům Charty 77.

Ministerským rozkazem č. 12 s účinností od 12. prosince 1989 byl politickovýchový aparát zrušen a s ním i příslušné rozkazy ministra spravedlnosti a náčelníka správy, týkající se marxisticko-leninské přípravy příslušníků SNV. Uvedeným rozkazem byla zrušena funkce zástupce náčelníka pro věci politické a místo ní zřízena funkce zástupce náčelníka správy SNV pro nápravně výchovnou a výchovně vzdělávací činnost.³³ Všichni příslušníci na správě i v útvarech SNV byli převedeni do zálohy pro přechodně nezařazené příslušníky a tyto organizační součásti zrušeny. V roce 1990 byla na správě SNV zrušena i Sín tradic, která byla následně využita jako knihovna a studovna pro příslušníky SNV.

Kádrový (personální) odbor

Ani tomuto odboru se nevyhnuly personální i organizační změny. Náčelník *plk. RSDr. R. Palovský* odešel k 31. prosinci 1989 do starobního důchodu a na jeho funkci nastoupil *mjr. JUDr. František Bohdal*. Dne 15. března 1990 byl kádrový odbor na správě SNV zrušen, v útvarech SNV zrušena kádrová oddělení nebo skupiny. Tato pracoviště byla nahrazena odborem pro personální práci a vzdělávání na správě SNV, personálními odděleními a skupinami v útvarech SNV.

Kádrové zabezpečení SNV vycházelo z bilance pracovních sil stanovené Českou plánovací komisí na pětileté období. Na období 8. pětiletky, to je do roku 1990, činila bilance pracovních sil SNV 7 250 osob (příslušníků a občanských pracovníků). Počty příslušníků v útvarech, na správě a v účelových zařízeních správy SNV vycházely ze systemizace funkcí pro jednotlivá pracoviště. Stabilizace

³² GŘ VS, Instrukce náčelníka správy (IS) č. 12/1989, kterou se vydávají Zásady realizace zvláštní formy MLP u nově přijatých příslušníků SNV, kterým byla stanovena zkušební doba.

³³ GŘ VS, RMS č. 12/1989, o zrušení politickovýchového aparátu a marxisticko-leninské přípravy příslušníků ve SNV ČSR.

GŘ VS, RNS č. 26/1989 o některých organizačních opatření ve SNV ČSR.

pracovních sil byla jedním z hlavních úkolů na úseku kádrové, personální a sociální práce ve sledovaném období. Zřejmě z důvodu konkurence neměli být přijímáni do služeb SNV příslušníci MV a ČSLA, pouze ve výjimečných případech a se souhlasem ministra spravedlnosti ČSR. Z výpisu trvalých úkolů, uložených ve vedení správy v lednu 1988 je zřejmé, že náčelník kádrového odboru byl při doplňování správy SNV odpovědný za dodržování určitých zásad:

- „Každého nově přijímaného nebo přemísťovaného příslušníka před jeho zařazením na správu SNV projednat dle kádrového pořádku ve stranických orgánech.
- Každého příslušníka před jeho zařazením na správu SNV předem projednat za účasti náčelníka příslušného odboru, náčelníka kádrového odboru, případně příslušného zástupce náčelníka správy SNV s náčelníkem správy SNV.
- Doplňovat správu SNV zkušenými, morálně pevnými a odborně vyspělými příslušníky z útvarů SNV a jen ve výjimečných případech doplnění provést nábořem z civilního života.
- Dbát, aby nadále nebyli na správu a do útvarů SNV přijímáni příslušníci, kteří jsou v příbuzenském vztahu.“³⁴

Lze však podotknout, že ve skutečnosti nebyly poslední dvě zásady důsledně dodržovány, neboť nepsaným předpokladem k přijetí na správu SNV byly osobní kontakty kandidáta s příslušnými funkcionáři správy SNV nebo převládla potřeba určité odbornosti pro obsazovanou funkci.

Při provádění kontrolní činnosti a poskytování metodické a odborné pomoci vedoucím kádrových skupin útvarů SNV byl uplatňován rozkaz náčelníka správy o řízení a kontrole v SNV.³⁵ K získání nových poznatků, výměnu zkušeností a v neposlední řadě i navázání osobních kontaktů zorganizoval kádrový odbor SNV na jaře 1986 odborně účelový kurs pro pracovníky na úseku kádrové evidence a statistiky ze všech útvarů SNV. V rekreačním středisku Tužín se kursu zúčastnilo 32 příslušníků a příslušnic.³⁶

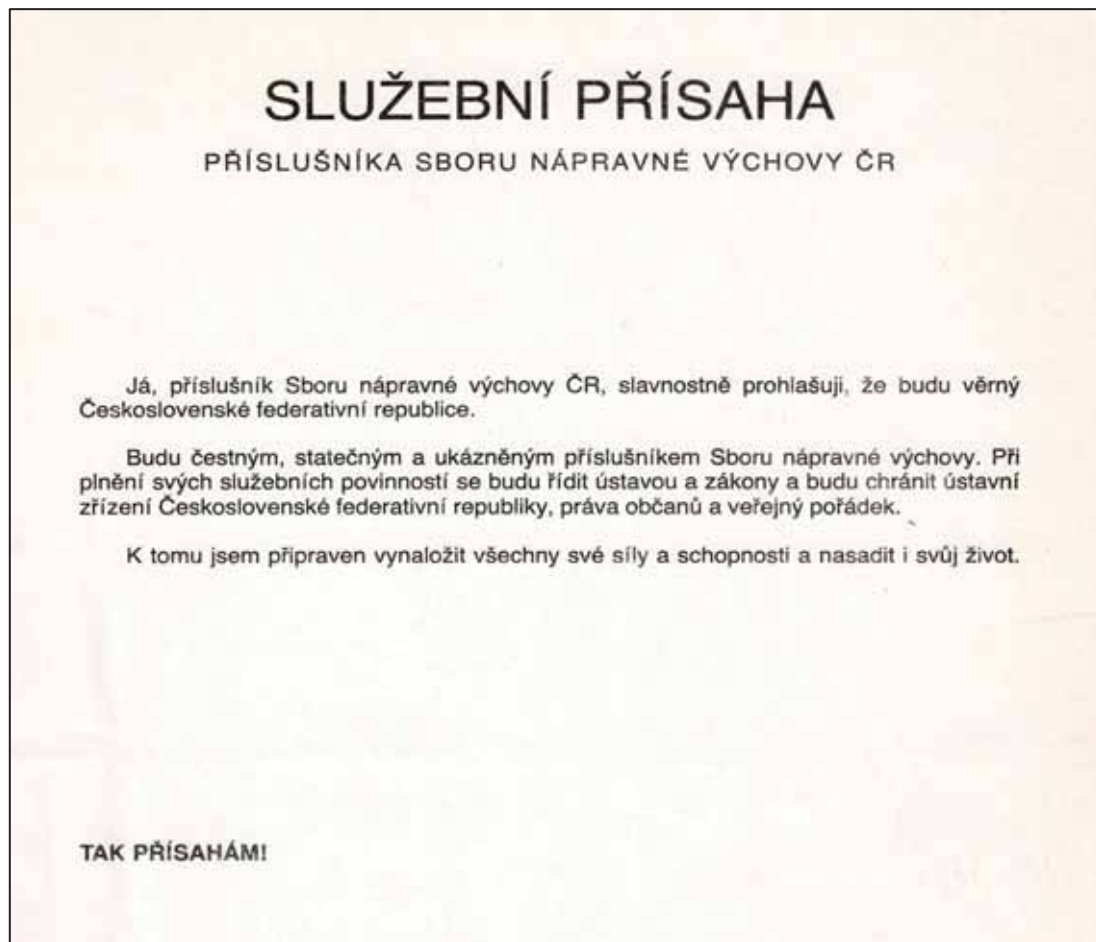
Až do roku 1988 se celkem dařilo naplňovat početní stavy, stav příslušníků v SNV k 31. prosinci 1987 činil 6 937 osob a ke stejnému datu v roce 1988 se zvýšil na 7 126 osob (nárůst o 189). Na správě a výkonných zařízeních SNV bylo k 31. prosinci 1988 zaměstnáno celkem 362 příslušníků (plánováno bylo 378 míst). Začátkem roku 1989 začalo v důsledku novelizovaného zákona o sociálním zabezpečení (s účinností od 1. října 1988) docházet k určitému úbytku příslušníků. Na konci roku 1989 a po celý rok 1990 se již počty příslušníků v SNV výrazně snížily. Plánovaný stav pracovních sil SNV na rok 1990 činil 7 549 pracovníků, z toho 7 420 příslušníků a 229 občanských pracovníků. K 1. lednu 1990 byl skutečný stav 7 057 příslušníků SNV, k 1. květnu 1990 se snížil na 6 521 příslušníků SNV a k 1. prosinci 1990 činil jen

³⁴ KDH, Výpis trvalých úkolů od roku 1985 do konce roku 1988, č.j.: SSNV-25/náč-1989.

³⁵ GR VS, odbor správní, RNS č. 22/1987 o řízení a kontrole v SNV.

³⁶ KDH, časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 5/1986, s. 25.

5 880.³⁷ Vedle přirozeného úbytku se na redukci projevilo odmítnutí nové služební přísahy, která byla předložena všem příslušníkům v období od dubna do června 1990. Nesložilo jí 299 příslušníků, kteří tím manifestovali svůj postoj ke změněným společensko-politickým podmínkám. Služební poměr byl proto s nimi ukončen.³⁸

Dalším důvodem byly probíhající prověrky k ověřování způsobilosti pro výkon služby. V roce 1990 ze SNV odešlo 187 nezpůsobilých příslušníků. V období od února do května byl také zastaven nábor nových příslušníků, který se začal prakticky znovu realizovat až od září 1990. Ke snížení početního stavu přispělo též zrušení útvarů SNV Mladá Boleslav, č. 2 Liberec, Žacléř a Libkovic. Větší část příslušníků těchto útvarů poté ukončila služební poměr. V té době bylo potřeba urychleně doplnit zejména uvolněné funkce náčelníků odborů správy SNV a jejich zástupců (na konci roku 1989 odešla většina náčelníků odborů do starobního důchodu) a náčelníků útvarů SNV. Změny ve vedení vyvolaly přirozeně řadu změn

³⁷ KDH, Zpráva o vývoji situace v nápravně výchovných ústavech, věznicích a SNV ČR od 1. 1. 1990

³⁸ Zákon č. 74/1990 Sb., kterým se stanoví nové znění vojenské přísahy a služební přísahy příslušníků Sboru národní bezpečnosti a Sborů nápravné výchovy, upravuje název československé armády, upravuje řádná dovolená vojáků v základní službě a jímž se mění zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti.

i na nižších funkcích. Vývoj početního stavu příslušníků SNV a občanských pracovníků ukazuje následující tabulka.³⁹

1. Vývoj počtu příslušníků SNV a občanských pracovníků a plnění plánu náboru

Stav k 31.12.	Počet přísl.	Počet obč.prac.	Celkem	Index v %	Plán pracovníků
1986	6.897	226	7.123	99,87	7.100
1987	6.937	207	7.144	100,18	7.150
1988	7.126	209	7.335	102,86	7.349
1989	7.057	236	7.293	102,27	7.449
1990	5.749	377	6.126	85,92	7.379

2. Porovnání nárůstu příslušníků SNV s úbytkem

Rok	Pří-rustek	Ú b y t e k				Celkem
		uvolně-ním	propu-štěním	dúcho-dem	úmrtím	
1986	408	258	44	101	14	417
1987	446	281	32	70	8	391
1988	518	220	36	95	18	369
1989	434	238	78	128	15	459
1990	184	1288	72	117	15	1492
Celkem	1990	2285	262	511	70	3128

V roce 1986 probíhalo v rámci SNV komplexní služební hodnocení (KSH) „kádrů“. Náčelník správy SNV na základě pokynu ministra spravedlnosti ČSR uložil svým dopisem ze dne 6. března 1986 náčelníkům odborů správy a náčelníkům útvarů SNV zabezpečit provedení KSH, a to až po funkce náčelníků oddělení,

³⁹ KDH, Statistické a faktografické údaje o činnosti SNV ČR za rok 1990.

jejich zástupců, vedoucích skupin, velitelů oddílů, pedagogů a psychologů, dále pak vychovatelů, velitelů směn a starších referentů. Termín ukončení byl stanoven do 31. ledna 1987. Podle závěrečné zprávy bylo komplexně zhodnoceno celkem 2 250 příslušníků, a to v nomenklatuře ministra spravedlnosti ČSR (49 osob), v nomenklatuře náčelníka správy SNV (88 osob), na správě SNV (247 osob) a v nomenklatuře náčelníků útvarů SNV (1 866 osob). Provedená KSH byla následně projednána v územních stranických orgánech, kterých se ze zásady zúčastnil náčelník správy nebo jím pověřený člen vedení správy a na nižších stupních pak ve stranických výborech.⁴⁰

Kontrol plnění závěrů KSH, probíhajících v roce 1989 bylo využito také k projednání otázky organizovanosti členské základny KSČ v SNV. Pozornost byla tradičně věnována organizovanosti na správě SNV a v jejích výkonných zařízeních, kde byla dlouhodobě jedna z nejvyšších – k 31. prosinci 1988 dosahovala 81,76%. O tom vypovídá jeden z trvalých úkolů uložených ve vedení správy SNV 20. ledna 1987 náčelníkovi kádrového odboru a náčelníkům odborů: *„Při výběru nových příslušníků na správu SNV uplatňovat dříve přijaté doporučení CÚV KSČ, aby do služebního poměru byli přijímáni v převážné většině členové a kandidáti KSČ.“* Stav a vývoj organizovanosti v SNV byl každý rok projednáván ve vedení správy.⁴¹

Sohledem na pokračující přirozenou obměnu funkcionářů SNV byla ve vedení správy každoročně projednávána situace v zabezpečování výběru, přípravy a rozmisťování kádrových rezerv. V roce 1987 činily počty kádrových rezerv 587, v roce 1988 bylo v kádrových rezervách již 708 příslušníků. Na přelomu let 1988 a 1989 došlo k výrazné obměně funkcionářů v nomenklatuře ministra spravedlnosti ČSR (aktivní služební činnost ukončilo pět funkcionářů) a náčelníka správy SNV. Další nomenklaturní funkcionáři odešli do důchodu do konce roku 1989. Kádrové změny se dotkly také správy SNV, 1. listopadu 1989 byl pověřen funkcí zástupce pro politickovychovnou práci pplk. Jiří Endršt a na jeho místo do funkce náčelníka sekretariátu nastoupil jeho dosavadní zástupce. Výkonem funkce zástupce náčelníka sekretariátu byl pověřen zástupce náčelníka týlového odboru.⁴² Od počátku roku 1990 došlo na správě k dalším změnám a to ve funkci náčelníka správy a jeho zástupců, náčelníka sekretariátu, náčelníka odboru ochrany a obrany, náčelníka odboru penitenciární výchovy (nový název dřívějšího odboru NVČ) a jeho zástupce a zástupce náčelníka kádrového (personálního) odboru.

Za odborné vzdělávání příslušníků zodpovídala školská skupina kádrového (personálního) odboru. Základní a vyšší odborné vzdělávání příslušníků SNV zajišťovala Střední odborná škola SNV (SOŠ) v Brně. V roce 1988 byl katedře SNV u příležitosti slavnostního vyřazení posluchačů 15. běhu SOŠ – obor vychovatelství

⁴⁰ KDH, *Závěrečná zpráva o provedeném komplexním hodnocení kádrů ve SNV ČSR*, materiál pro vedení náčelníka správy dne 24. března 1987.

⁴¹ KDH, *Informace o stavu stranické organizovanosti příslušníků SNV k 21. 12. 1988 a o možnostech dalšího růstu členské základny KSČ v SNV*, materiál do vedení správy SNV dne 24. ledna 1989.

⁴² KDH, *referát náčelníka správy na poradě náčelníků odborů správy SNV, jejich zástupců, náčelníků útvarů SNV a jejich zástupců pro věci služební* dne 26. 10. 1989 v Praze Na Květnici.

propůjčen za dlouholetou a záslužnou činnost „Prapor ministra spravedlnosti“. Z rukou náčelníka správy SNV ho převzal náčelník SOŠ pplk. Oldřich Kavka.

Od 1. března 1987 byly zahájeny přípravy k vykonání důstojnických zkoušek, jako nové formy přípravy příslušníků pro výkon funkcí se stanovenou důstojnickou hodností. Počínaje rokem 1988 bylo možno jmenovat do první důstojnické hodnosti či povýšit do vyšší důstojnické hodnosti jen ty příslušníky, kteří důstojnickou zkoušku úspěšně vykonali. U příslušníků, kteří absolvovali odbornou školu SNV v době od 1. ledna 1974 do 31. prosince 1987 se tato podmínka považovala za splněnou. Výuku zabezpečovala SOŠ SNV Brno a elokované učebny u vybraných útvarů SNV (Ostrov, č. 2 Liberec, Valdice, Heřmanice a Pardubice). Jednalo se o dvanáctiměsíční dálkové studium. Příslušníci ustanoveni do funkce s kvalifikačním předpokladem odborného vzdělání SNV skládali zkoušku z předmětů: marxismus-leninismus, československé socialistické právo, nápravná výchova s metodikou a volitelného předmětu pedagogiky nebo psychologie, ostatní příslušníci ve funkcích s plánovanou důstojnickou hodností místo volitelného předmětu skládali zkoušku ze speciální odbornosti podle služebního zařazení. Zkouška se konala před komisí a po jejím úspěšném složení obdržel příslušník „Osvědčení o důstojnické zkoušce“.⁴³

Příprava příslušníků SNV se zaměřovala i na získávání znalostí v odborných kursech podle služebního zařazení. Jednalo se o instrukčně metodická zaměstnání (IMZ) nebo odborně zdokonalovací školení (OZŠ), případně účelové kursy. Tuto formu vzdělávání zabezpečovaly příslušné odbory správy SNV v délce jednoho až čtyř týdnů internátně. V souladu s RMS č. 16/1986 byla prováděna příprava vybraných kádrových rezerv, a to jak na náčelnické a velitelské funkce, tak i na středně velitelské funkce. Patřilo k dobré tradici, že nejlepší absolventi SOŠ SNV v Brně, posluchači končící studium na VŠ SNB a další absolventi vysokých škol byli každoročně přijímáni a kázeňsky odměňováni náčelníkem správy SNV.⁴⁴

Kádrový odbor se v roce 1989 ve spolupráci s náčelníky odborů správy a náčelníky útvarů SNV bezprostředně podílel na plnění úkolů k provedení racionalizačních opatření v SNV.

Pracovníci kádrového odboru též pravidelně zajišťovali oceňování příslušníků SNV u příležitosti významných státních svátků, a to státním vyznamenáním i resortním oceněním. S účinností od 1. června 1989 byla ministrem spravedlnosti zavedena v SNV ČSR nová medaile „Za věrnou službu“. Vyhotovena byla ve třech stupních k morálnímu oceňování příslušníků i občanských pracovníků SNV po 15, 20 a 25 letech služby. Medaili bylo možno udělit příslušníkům SNV též u příležitosti jejich 50. a 60. narozenin anebo při odchodu do důchodu. Výjimečně také příslušníkům SNV SSR, bývalým příslušníkům – důchodcům, příslušníkům SNB, Lidových milicí, vojákům z povolání. Ražena byla ze žlutého kovu (I. stupeň), šedého kovu (II. stupeň) a hnědého kovu (III. stupeň). Autorem výtvarného návrhu

⁴³ GR VS, RNS č. 7/1987, o organizaci a způsobu provádění důstojnických zkoušek ve SNV ČSR.

⁴⁴ RMS č. 16/1987, jímž se stanoví kvalifikační předpoklady pro výkon funkcí příslušníků SNV ČSR, Kádr – 3.

byl mjr. A. Szabó ze správy SNV SSR. Medaile byla poprvé udělována při oslavě tehdejšího svátku Velké říjnové socialistické revoluce (VŘSR). Záhy však byla vzhledem k politické situaci po listopadu 1989, v rámci rušení některých interních norem, rozkazem ministryně spravedlnosti ze dne 24. května 1990 zrušena.⁴⁵

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČSR	
SPRÁVA SBORU NÁPRAVNĚ VÝCHOVY	
STŘEDNÍ ODBORNÁ ŠKOLA SBORU NÁPRAVNĚ VÝCHOVY ČSR:	
TRÍDA: _____	ŠKOLNÍ BĚH: _____ ŠKOLNÍ ROK 19 ____ /19 ____
ČÍSLO KATALOGU: _____	
OSVĚDČENÍ	
o DŮSTOJNICKÉ ZKOUŠCE	
Hodnost, příjmení a jméno: _____	
Den, měsíc a rok narození: _____	Národnost: _____
Místo narození: _____	Okres: _____
Služebně zařazen u útvaru SNV: _____	ve funkci: _____
Důstojnickou zkoušku vykonal dne	
CELKOVÝ PROSPĚCH :	
V dne19..	
	
zástupce správy SNV ČSR	zástupce SOŠ SNV
předseda komise	

V souvislosti s demokratickými změnami ve společnosti na přelomu let 1989 a 1990 vznikla potřeba očistit státní správu od osob, které svými postoji a činy ztratili důvěru veřejnosti. Tato očista byla v SNV řešena ověřováním způsobilosti příslušníků SNV ve smyslu rozkazu č. 18/1990, ve znění RMS č. 24/1990 s účinností

⁴⁵ GR VS, RMS č. 6/1989, o zřízení a udělování medaile Za věrnou službu. RMS č. 15/1990 o zrušení a pozbytí účinnosti některých normativních aktů účinných v SNV ČR.

od 31. července 1990, který vydala tehdejší ministryně spravedlnosti ČR JUDr. Dagmar Burešová.⁴⁶ Uvedenými rozkazy byly stanoveny podmínky prověřkového řízení. K ověřování způsobilosti příslušníků SNV k výkonu služby a zastávané funkce byli povoláni zástupci veřejnosti, kteří skýtali záruky, že jsou s problematikou vězeňství dobře obeznámeni a mohou objektivně posoudit odborný a morální profil příslušníků SNV. O zastoupení v prověřkových komisích byli požádáni zejména členové Konfederace politických vězňů (KPV), Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), Klubu angažovaných nestraníků (KAN) a Občanského fóra (OF). Prověřkové komise byly pětičlenné, z nichž předseda a dva členové byli zástupci občanských iniciativ. Komisi doplňovali dva příslušníci SNV. Prověřkové komise se ve své činnosti zaměřovaly zejména na dodržování zákonů a služebních předpisů, odbornou způsobilost a morální profil prověřovaných. Dále také na otázky zneužívání služebního zařazení k získání majetkového nebo jiného neoprávněného prospěchu.

Dne 22. června 1990 zahájila na správě SNV činnost pětičlenná ústřední prověřková komise, jmenovaná náčelníkem správy SNV. Jejím předsedou se stal ing. Petr Uhl a tajemníkem JUDr. Milan Hulík, oba zástupci VONS. Tato komise prověřovala vedení správy SNV, její štáb a odbor vnitřní ochrany. Koncem června 1990 zahájily prověřkové řízení tři ústřední prověřkové komise, které prověřovaly příslušníky správy SNV, vedení jednotlivých útvarů SNV a příslušníky do prověřkových komisí útvarů SNV. Ve všech útvarech byly postupně zřízeny prověřkové komise. Na správě a v účelových zařízeních SNV byly ukončeny prověrky způsobilosti dne 15. prosince 1990. K 31. prosinci 1990 bylo prověřováno 5446 příslušníků SNV, z nichž 492 bylo shledáno nezpůsobilými další služby ve Sboru a 187 příslušníků nezpůsobilými k výkonu zastávané nebo jiné řídicí funkce.⁴⁷ Ve smyslu RMS č. 30/1990 byla sledováním, koordinováním a metodickým řízením činnosti prověřkových komisí pověřena koordinační komise. Ta průběžně shromažďovala poznatky a podněty k přezkoumávání správnosti rozhodnutí prověřkových komisí v jednotlivých útvarech SNV a v odůvodněných případech postupovala věc k přezkoumání ústředním prověřkovým komisím.⁴⁸

Činnost prověřkových komisí měla doporučující charakter pro služební orgány SNV. Ukončení služebního poměru a změny funkčního zařazení příslušníků v důsledku prověrek byly prováděny v souladu se zákonem č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků SNB, který se ve smyslu ustanovení § 126 vztahoval i na příslušníky SNV a ve smyslu RMS č. 25/1990 a RMS č. 36/1990.⁴⁹ Tento postup

⁴⁶ GR VS, RMS č. 18/1990, o ověřování způsobilosti příslušníků SNV k výkonu služby.

RMS č. 24/1990, kterým se mění a doplňuje RMS č. 18/1990 o ověřování způsobilosti příslušníků SNV ČR k výkonu služby.

⁴⁷ KDH, Informace pro ministra spravedlnosti ČR o prověrkách ve Sboru nápravné výchovy z 9. 1. 1991.

⁴⁸ GR VS, RMS č. 30/1990, o ověřování způsobilosti příslušníků SNV k výkonu služby.

⁴⁹ GR VS, RMS č. 25/1990, o některých opatřeních souvisejících s ověřováním způsobilosti příslušníků SNV ČR k výkonu služby, ve znění RMS č. 36/1990.

poskytl dostatečnou možnost věcného přezkoumání jednotlivých případů v rámci odvolacího řízení. Všichni příslušníci SNV, kteří byli v prověrkách shledáni nezpůsobilými k výkonu služby byli vyřazeni z aktivní služby a měli zákaz vstupu do útvarů SNV. Ověřováním odborné a morální způsobilosti příslušníků SNV byl učiněn první krok k postupné obměně SNV a ke zkvalitnění jeho personálního složení, což bylo nezbytným předpokladem k uskutečnění zásadních změn ve vězeňství ČR v dalších letech.

Medaile Za věrnou službu (foto: KDH)

Dne 3. dubna 1990 zahájila činnost také rehabilitační komise SNV ČR, kterou jmenoval tehdejší náčelník správy plk. JUDr. M. Huleja. Její členové měli za úkol posoudit žádosti k odčinění křivd způsobených bývalým příslušníky a občanským

zaměstnancům, kteří byli z politických důvodů v době normalizace propuštěni ze služeb SNV nebo jinak postiženi.⁵⁰

S vytvářením personálních podmínek pro humanizaci vězeňství souviselo i řešení apolitičnosti SNV jako vojensky organizovaného Sboru. Podle zákona č. 74/1990 Sb. ve vztahu k § 126 zákona č. 100/1970 Sb. o služebním poměru příslušníků SNB byli povinni příslušníci SNV po dobu trvání služebního poměru přerušit své členství v politických stranách a v politických hnutích a nepodílet se na jakékoliv jejich činnosti. Všem příslušníkům SNV bylo uloženo, aby hodnověrně prokázali přerušeni členství v politických stranách a hnutích, a to potvrzením o odevzdání členské legitimace nebo jiného dokladu prokazujícího příslušnost straně nebo hnutí.⁵¹

Bezprostředně po 17. listopadu 1989 vznikala na správě a útvech SNV řada nezávislých iniciativ příslušníků. Byly zakládány Fóra příslušníků (FP) jako neformální a nepolitická hnutí aktivních příslušníků SNV, kteří se iniciativně zapojili do řešení nahromaděných problémů a nutných změn ve vězeňství. Svůj program zaměřovaly od námětů, připomínek a návrhů k organizační struktuře SNV až po ultimativní a kategorické požadavky vůči některým funkcionářům. Podle Stanov zastupovali FP na útvarech mluvčí, kteří byli voleni shromážděním členů FP útvaru, na celorepublikové úrovni pak mluvčí, kteří byli zvoleni na celorepublikovém setkání FP. Dne 6. prosince 1989 předali zástupci FP správy ministryni spravedlnosti své první programové prohlášení.

Pozitivní roli ve sjednocování různých iniciativ příslušníků sehrálo shromáždění zástupců z 23 útvarů a správy SNV, uskutečněné dne 13. ledna 1990 v Praze Na Květnici. Na tomto shromáždění bylo vydáno programové prohlášení, které soustředilo zásadní náměty a připomínky příslušníků SNV k tehdejší činnosti Sboru. Vedle FP vznikala z podnětu příslušníků útvarů SNV od března 1990 také odborová organizace příslušníků - NOSP (Nezávislý odborový svaz příslušníků), který se rovněž chtěl podílet na řešení organizačních, legislativních a personálních změn v SNV. Ustavující konference NOSP se konala dne 17. března 1990 v Praze. Jednalo se o organizaci, která si kladla za cíl chránit a prosazovat práva a zájmy příslušníků při zachování nedílné velitelské pravomoci. Postavení odborové organizace určovala „Dohoda“, kterou po několika úpravách podepsal náčelník správy SNV, zástupce koordinačního výboru NOSP a ministr spravedlnosti ČR s platností od 1. října 1990. Uvedená Dohoda o vztahu NOSP SNV ke služebním orgánům SNV ČR při řešení otázek vyplývajících ze „Statutu a „Stanov“ byla uzavřena jen na dobu určitou a její platnost skončila s nabytím účinnosti pozdější zákonné úpravy, která vymezovala postavení organizací v ozbrojených sborech.⁵²

⁵⁰ GR VS, RNS č. 7/1990 o zřízení rehabilitační komise ve SNV ČR ve znění RNS č. 19/1990.

⁵¹ GR VS, RMS č. 12/1990 o přerušeni členství a činnosti v politických stranách a v politických hnutích v SNV ČR.

⁵² GR VS, RNS č. 18/1990, kterým se vyhlašuje Dohoda o vztahu Nezávislého odborového svazu příslušníků SNV ČR ke služebním orgánům SNV ČR.

Zřízením odboru pro personální práci a vzdělávání v roce 1990 nemělo jít jen o změnu v názvu, změna se měla v příštích letech projevit i v systému práce a výběru příslušníků z řad odborně kvalifikovaných, morálně kvalitních občanů. Intenzivně se připravovaly též změny v oblasti vzdělávání příslušníků, zejména organizační struktura střední odborné školy SNV, která zahrnovala všechny druhy příprav, jak nástupní kursy, vlastní střední odbornou školu, tak i odbornou přípravu pro maturanty a vysokoškoláky, včetně důstojnických zkoušek.

Odbor ochrany a obrany

Ve funkci náčelníka odboru ochrany a obrany se v popisovaném období vystřídali celkem čtyři funkcionáři. Dlouholetý náčelník *plk. Václav Volek* vedl odbor do září 1986, od 1. října 1986 vykonával tuto funkci *pplk. JUDr. Vladimír Vyhnal*, dne 15. května 1990 byl náčelníkem odboru jmenován *pplk. JUDr. Jiří Abraham*, kterého krátce nato vystřídal od září 1990 *kpt. JUDr. Miloslav Mádle*.

Roční plány práce pro úsek ochrany a bezpečnosti byly, obdobně jako v předchozích letech, zaměřeny k zajištění bezpečnosti střežených objektů a zabezpečení všech úkolů strážní, eskortní a režimové služby u obviněných a odsouzených, s cílem zabránění vzniku mimořádných událostí. Při jejich plnění byly využívány zejména technické, signálně zabezpečovací a spojovací techniky a prostředky služební kynologie.

Činnost služební kynologie byla legislativně upravena RNS č. 8/1989 ve znění RNS č. 15/1990.⁵³ Služebních psů bylo využíváno ve strážní službě, při střežení objektů SNV a k zajištění bezpečnosti všech druhů eskort. Kontrola celého úseku služební kynologie (vycvičenost a hospodárné využívání služebních psů, veterinární péče a technický stav automatických vypouštěcích boxů) byla prováděna při operativních, tematických a komplexních prověrkách. Systemizaci služebních psů (počty v útvech) určovala správa SNV, která vedla i jejich centrální evidenci (každý pes měl svoje evidenční číslo). Ve Sboru se ročně nakupovalo 70 až 80 psů a nešlo o lacinou záležitost. Průměrná cena jednoho psa dosahovala v 80. letech téměř dvou tisíc korun. Je třeba uvést, že psi sloužili pro potřebu SNV, mimo některé výjimky (například pes Moro z Libkovic), pět let. Pro zlepšování úrovně služební kynologie byly pro psovody na základě plánu akcí organizovány odborně zdokonalovací kurzy, prováděno přezkušování a prověrky vycvičenosti služebních psů, dále pořádány oblastní soutěže a přebory SNV o nejlepšího psovoda a služebního psa.⁵⁴ V říjnu 1986 se uskutečnil v rekreačním středisku SNV Pracov již X. ročník přeboru SNV, kde titul „Přeborník SNV ČSR ve služební kynologii pro rok 1986“ získal psovod z útvaru Plzeň se služebním psem Gauner. Ne všichni psi ale byli cvičeni pro soutěže, prakticky 60% jen pro strážní službu. V souvislosti s výcvikem

⁵³ GR VS, RNS č. 15/1990, kterým se mění RNS č. 8/1989 o služební kynologii ve SNV ČSR.

⁵⁴ GR VS, IS č. 4/1986 o provádění odborně zdokonalovacích kursů příslušníků – psovodů a služebních psů ve SNV ČSR.

psů je třeba připomenout i úlohu figurantů, kteří byli vybíráni z řad příslušníků na základě dobrovolnosti. I přes tehdejší finanční odměnu 50 až 100 Kčs jich byl stále nedostatek.

Ke zvýšení bezpečnosti objektů přispívaly vnější střežící zařízení. V popisovaném období probíhala podle plánu prací na rekonstrukci a modernizaci slaboproudé techniky a operačních středisek v řadě útvarů obměna vnějších střežících zařízení R-110. Nová operační střediska byla dána do užívání např. v útvarcích SNV č. 1 Liberec, Heřmanice, Stráž p. R., Oráčov a Vinařice. Ke zlepšení bezpečnosti v prostorech skladů, garáží, vjezdové brány a střešních prostorů byl v NVÚ Plzeň instalován střežící systém E-field.

K ujednání a zlepšení stavu ženijně technického zabezpečení a vnitřního vybavení eskortních místností v budovách soudů v ČSR byla na návrh odboru ochrany a obrany v roce 1988 schválena ministrem spravedlnosti novelizovaná instrukce č. j. 450/88-E. Na základě této normy, která nabyla účinnosti 1. května 1988, měly být vytvořeny odpovídající podmínky k zajištění bezpečnosti při předvádění obviněných a odsouzených k soudnímu jednání.⁵⁵ K předcházení mimořádných událostí zejména útěkům při provádění všech druhů eskort byl v červenci 1989 ve Střední odborné škole SNV Brno proveden pracovníky odboru ochrany a obrany odborně účelový kurs pro velitele eskortních směn.

Na úseku výkonu vazby se příslušníci odboru ochrany a obrany při kontrolní činnosti zaměřovali na plnění povinností vyplývajících z RNS č. 11/1986 k odhalování násilí mezi obviněnými ve věznicích. Ke zlepšení prevence vzájemného napadání a šikanování mezi obviněnými byl v prvním pololetí 1988 vypracován tiskopis „Poučení pro zadržené, obviněné a odsouzené“, který byl od července 1988 předkládán k seznámení a podepsání všem zadrženým, obviněným a odsouzeným přijímaným do věznic. Také se plně osvědčilo instalování kamer průmyslové televize, zejména k zamezení případů fyzického násilí mezi obviněnými a zlepšení kázně na celách.⁵⁶

Podle rozborů mimořádných událostí je zřejmé, že odsouzení i obvinění vykazovali stálou snahu a aktivitu k provedení útěku. Nedůslednost při plnění uložených úkolů v oblasti bezpečnosti některými příslušníky vedla každoročně k řadě mimořádných událostí. Například v roce 1987 došlo k ojedinělé mimořádné události v NVÚ Rýnovice, kde 4 odsouzení po zabarikádování se na ubytovně zapálili vnitřní zařízení. I v následujícím roce došlo k závažné mimořádné události, o které je třeba se v krátkosti zmínit. Dne 8. dubna 1988 eskortovaný odsouzený J. Suchý po příjezdu z Valdic do sběrného eskortního střediska útvaru č. 2 Praha při vystoupení z autobusu náhle opustil tvar a velmi rychle se mu podařilo vyšplhat až na střešku objektu věznice. Okamžitě začal demolovat komíny a střešní krytinu a materiál rozhazoval do okolí, zejména po příslušnících. Odsouzený byl fyzicky velmi zdatný, po střeších se pohyboval s naprostou jistotou a zdržoval se neustále

⁵⁵ KDH, Vyhodnocení plánu hlavních úkolů SNV ČSR za rok 1988.

⁵⁶ GR VS, NGR č. 11/1986, o předcházení a včasném odhalování násilí mezi obviněnými.

na samém okraji střechy. Vykřikoval různé výroky na adresu soudů a funkcionářů NVÚ, kde v minulosti vykonával trest odnětí svobody.

Vzniklou situací se zabývala komise, kterou přímo řídil náčelník správy SNV. Vzhledem k tomu, že téměř osm hodin byl odsouzený neustále vyzýván, přesvědčován a ovlivňován celou řadou funkcionářů útvaru i správy SNV a všechno úsilí se minulo účinkem, bylo rozhodnuto o provedení zákroku zásahovou jednotkou příslušníků Ú SNV č. 2 Praha. V 18 hodin byla zahájena vlastní akce, které velel náčelník odboru ochrany a obrany správy SNV. Do objektu se dostavili i příslušníci požárního útvaru Praha se třemi vysokozdvížnými plošinami, vodním dělem a záchytnými plachtami. Když odsouzený viděl, jak se připravuje akci k jeho zadržení, skočil náhle z okraje střechy směrem přes vozovku na střechu budovy správy SNV, vzdálené šest a půl metru od budovy, na které byl. Při skoku narazil hlavou do zdi objektu a zřít se na dlažbu vozovky. Přítomní lékaři, kteří byli připraveni k poskytnutí pomoci, konstatovali bohužel smrt.

Nesprávný výkon služby velitele eskorty byl příčinou útěku odsouzeného z vnějšího střeženého pracoviště v útvaru SNV Oráčov. I přes použití střelné zbraně pro výstrahu se útek podařil a odsouzený byl zadržen až po rozsáhlé pátrací akci za použití služebního psa.⁵⁷ Za závažnou událost byl považován také pokus o útek čtyř odsouzených z NVÚ Horní Slavkov dne 29. července 1989. Ze strany odsouzených došlo k napadení dvou příslušníků, přičemž zranění jednoho z nich bylo hodnoceno jako středně těžké. Další případ podcenění nebezpečí ze strany odsouzených se stal 19. září 1989 na pracovišti odsouzených Praga v Příbrami. Ze svého pracoviště se vzdálili tři odsouzení, vnikli do kanceláře civilních pracovníků a za použití rukojmích chtěli uprchnout. Nakonec přesvědčováním od svého jednání upustili.⁵⁸

Bezpečnostní situace v ústavech a věznicích se vyhrotila po provedení amnestie prezidenta republiky Gustáva Husáka ze dne 8. prosince 1989, při níž byly amnestovány zejména osoby odsouzené k trestu odnětí svobody pro spáchání trestných činů proti republice podle Hlavy I. tr. zákona.⁵⁹ V rámci této amnestie bylo propuštěno celkem 52 osob (7 z výkonu vazby a 45 z výkonu trestu odnětí svobody). Brzy po ukončení této amnestie propukly již v době vánočních svátků ve většině NVÚ nepokoje odsouzených, které měly do té doby nezvyklý charakter. Obvinění a odsouzení hromadně odmítali stravu, měli výhrady k ubytovacím podmínkám, hygieně i léčebné péči a předkládali různé, často ultimativní nebo nereálné požadavky k režimu NVÚ. Odsouzení navíc odmítali nastupovat do zaměstnání. Docházelo k ničení ústavního zařízení, demolování vazebních cel včetně vnitřního vybavení, vyvěšování transparentů a verbálním i fyzickým útokům vůči příslušníkům SNV. Tyto události se vyskytly zejména ve věznicích č. 1 Praha, Litoměřice, Ostrov, České Budějovice a dále v NVÚ Valdice, Mírov, Horní Slavkov,

⁵⁷ KDH, Vyhodnocení plánu hlavních úkolů za rok 1988.

⁵⁸ KDH, Zabezpečení celorepublikové porady náčelníků odborů správy SNV a jejich zástupců, náčelníků útvarů SNV a jejich služebních zástupců dne 26. 10. 1989 v Praze.

⁵⁹ Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon ze dne 29. 11. 1961.

Nové Sedlo, Heřmanice, Bělušice, Plzeň, Ostrov a č. 2 Praha. Tehdejší náčelník správy SNV plk. RSDr. J. Konečný reagoval na vzniklou situaci vyhlášením stoprocentní pohotovosti příslušníků SNV.

*Nepokoje odsouzených v NVÚ Liberec 24. 12. 1989 - prostor mezi ubytovnou odsouzených a jídelnou
(foto: KDH)*

Vzpouora v NVÚ Kuřim 25. 12. 1989 (foto: KDH)

Nepokoje odsouzených v NVÚ Plzeň 27. 12. 1989 – vycházkový dvůr III. oddílu (foto: KDH)

Dne 1. ledna 1990 byla vyhlášena další amnestie u příležitosti zvolení Václava Havla prezidentem republiky.⁶⁰ Jednalo se o rozsáhlou amnestii, která zahrnovala nejen odsouzené I. nápravně výchovné skupiny (NVS), jak tomu dříve bývalo zvykem, ale týkala se prakticky všech NVS. Do 21. ledna 1990 bylo propuštěno celkem 15 392 obviněných a odsouzených. I když se příslušné okresní soudy snažily provádět propouštění co nejrychleji, v některých NVÚ vězni projevovali značnou netrpělivost, hlučným chováním si vynucovali pozornost, kladli různé ultimativní požadavky a dožadovali se urychleného propuštění. Po částečném zklidnění situace v únoru a březnu došlo začátkem druhého čtvrtletí 1990 k dalším nepokojům, zejména ve Valdicích, Litoměřicích, č. 1 Praha, č. 2 Praha, Hradci Králové a Ostrově nad Ohří. K nejzávažnější události došlo v květnu ve věznici č. 1 Praha, tehdy 13 obviněných narušilo mříže v oknech a vylezlo na střechu budovy věznice. Přes veškeré jednání s nimi, kterého se osobně zúčastnila i ministryně spravedlnosti ČR JUDr. Dagmar Burešová, se odmítali vrátit zpět do cel. K zajištění klidu a pořádku musela být po dohodě s orgány FMV povolána jednotka rychlého nasazení. K dalšímu hromadnému vystoupení obviněných, kde bylo nutno použít pořádkové jednotky SNV, došlo v útvaru Brno. Obdobně byl proveden zákrok i v útvaru SNV Hradec Králové. Na situaci ve Valdicích reagovala ministryně spravedlnosti ČR z pověření vlády ČR svým dopisem odsouzeným. V dopise se mimo jiné praví, že za uplynulých pět měsíců došlo k více změnám k humanizaci vězeňství, než za předchozích 40 let. Odsouzení jsou upozorňováni na to, že veřejnost jejich ultimativní jednání sleduje a hodnotí nepříznivě. Jednoznačně je řečeno, že projevy

⁶⁰ GR VS, RNS č. 1/1990, o provedení amnestie prezidenta republiky v měsíci lednu 1990 ve SNV ČSR.

nekázně si odsouzení komplikují kladné vyřizování svých žádostí o podmíněné propuštění a že ke změně zákonů ultimáta nepomohou. Zároveň je v dopise přislíbena náprava křivd a očista SNV od těch příslušníků, kteří se provinili.

Vzpoura v NVÚ č. 1 Praha 5. 3. 1990 – zdemolovaná cela (foto: KDH)

Vzpoura v NVÚ č. 1 Praha 5. 3. 1990 – vybavení cel vyházené z oken

Vzpouora v NVÚ č. 1 Praha 5. 3. 1990 – JUDr. D. Burešová promlouvá k odsouzeným (foto: KDH)

Vzpouora v NVÚ č. 1 Praha 5. 3. 1990 – likvidace vzpoury útvarem rychlého nasazení (foto: KDH)

Vzpoula v NVÚ č. 1 Praha 5. 3. 1990 – nasazení hasičů při likvidaci vzpoury (foto: KDH)

K trvalým úkolům odboru patřilo zabezpečování koncepce tělovýchovy a sportu ve Sboru a tělovýchovných jednotách Rudá hvězda. Tělesná příprava příslušníků a příslušnic SNV a sportovně branná činnost byla organizována v několika formách. Výcvik v sebeobraně na cvičných polích a organizaci služební tělesné přípravy řešil RNS č. 20/1985 s příslušnými metodickými pokyny pro výcvikové období do roku 1990.⁶¹ Uvedeným rozkazem bylo rovněž stanoveno provádět každým druhým rokem prověrky fyzické zdatnosti příslušníků SNV do 45 let v určených disciplínách. Pro příslušníky zařazované do eskortních směn útvarů byla organizována podle možnosti speciální služební tělesná příprava se zaměřením na sebeobranu a vytrvalostní běh.

Pro praktický výkon služby, zejména příslušníků oddělení NVČ a oddělení ochrany a obrany byla od roku 1986 pořádána soutěž v judu. První ročník této soutěže - o „Zlatou stuhu VŘSR“ se konal ve dnech 21. a 22. listopadu 1986 v útvaru č. 2 Praha. Při tomto druhu sportu získávali příslušníci pravidelným nácvikem v podstatě všestrannou přípravu pro vlastní účinnou sebeobranu při napadení ze strany vězněných osob.⁶² Rozhodující význam při hodnocení příslušníků SNV z bojové a odborné přípravy (BOP) měla výslednost ostrých školních střelb v určených měsících výcvikového roku v prostorách střelnic. V roce 1988 došlo v rámci SNV k přezbrojení novými pistolemi vz. 82 ráže 9 mm. Připravenost kulometných obsluh příslušných útvarů SNV byla prověřována formou ostrých školních střelb z UK vz. 59. Útvary byly rozděleny do dvou skupin a každá skupina

⁶¹ GR VS, RNS č. 20/1985 o bojové a odborné přípravě příslušníků SNV ČSR na léta 1985-1990.

⁶² KDH, *Zlatá stuha VŘSR*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR 1/1987, s. 17.

prověřena jednou za dva roky. Vlastní střelby první skupiny byly provedeny odborem ochrany a obrany v květnu 1989.

Organizace a zabezpečení sportovně branných přeborů a soutěží v SNV upravoval RNS č. 25/1985.⁶³ Tato norma komplexně řešila druhy a formy služebně sportovních přeborů a soutěží od útvarových a postupových kol až po celorepublikové. Nejlepší sportovci reprezentovali SNV na přeborech ZNV SSR a FMV. Přeborů FMV se zúčastňovalo kromě 16 součástí FMV také společně sestavovaná družstva Sborů nápravné výchovy ČSR a SSR. Družstvo SNV ČSR se tradičně zúčastňovalo i celorepublikového kola setkání resortu MV ČSR. Jubilejní, V. ročník se uskutečnil ve dnech 4. až 7. září 1986 v severočeském Mostě. Náročný na všestrannou připravenost příslušníků byl považován přebor SNV ve víceboji zdatnosti. Svou tradici měl také branný závod jednotlivců, který se začal organizovat v útvaru SNV Žacléř. K pravidelným závodům patřily i přebory SNV příslušnic ve střelbě ze služebních zbraní, kde ženy dosahovaly vynikajících výsledků.

Oproti minulým letům nebyly od roku 1987 do služebně sportovních akcí zařazeny sportovní disciplíny jako nohejbal, stolní tenis, malá kopaná, lední hokej, šachy, cyklistika a další, které byly organizovány jako zájmová činnost v rámci TJ Rudá hvězda, Klubu příslušníků, organizace SSM, SČSP a dalších.

Odborem ochrany a obrany byl v roce 1988 předložen návrh postupu při evidování a využívání počítače výpočetního střediska správy SNV ČSR a ZNV SSR za účelem vydávání jednotného indexu označených odsouzených. Za tím účelem byl rovněž požádán náčelník centrálního registru obyvatel FMV o součinnost při vyřazení osob zemřelých a prohlášených za mrtvé, které byly vedeny v celostátním indexu označených osob v rámci SNV ČSR.⁶⁴ V návaznosti na budovanou koncepci využívání automatizovaného systému řízení na správě SNV byl také pracovníky odboru zpracován návrh na řešení trvalé a rychlé evidence rozhodnutí o zařazení do Indexu útekářů a zvláště nebezpečných osob tím, že budou vedeni v paměti počítače. Zároveň byl předložen požadavek vybavit terminálem pracoviště odboru a pracoviště důstojníka stálé služby.

Týlový odbor a stavební odbor

Po odchodu pplk. JUDr. J. Murdycha do starobního důchodu nastoupil 1. května 1987 do funkce náčelníka týlového odboru *pplk. Ing. Jaroslav Drahoňovský*. Odbor patřil strukturálně k nejrozsáhlejší organizační složce správy SNV. Úkoly odboru byly plněny v souladu s přidělenými finančními prostředky a možnostmi dodavatelsko-odběratelských vztahů. Investiční činnost na léta 1986 až 1990 byla směřována především na řešení výstavby nového NVÚ Říčany, kotelen, výměňkových stanic, pokračování ve výstavbě výrobních ploch a hospodářských

⁶³ GR VS, RNS č. 25/1985, kterým se vydává Soutěžní řád pro sportovní soutěže ve SNV ČSR.

⁶⁴ GR VS, RNS č. 32/1987 o označování některých odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody a vedení jejich jmenných seznamů.

objektů, rozšíření ubytovacích kapacit vězeňských zařízení, modernizaci a opravy nemovitostí i úkoly sociálního programu SNV včetně vlastní bytové výstavby. Jednotlivých týlových služeb se v roce 1990 dotklo též zabezpečování humanizace výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby. Jednalo se o řešení konkrétních naléhavých problémů i úkoly dlouhodobého charakteru, jejichž realizace vyžadovala přidělení značných finančních prostředků. Byla přijímána opatření zejména na úseku proviantním, intendantním, spojovacích i technických služeb. Ze zprávy pro štáb náčelníka správy SNV je zřejmé, že zabezpečování materiálně technických prostředků pro potřeby všech týlových služeb bylo v roce 1990 prováděno v rámci rozpočtového provizoria. Zatímco původní návrh rozpočtu na rok 1990 činil 99 milionů korun, upravený návrh na materiálové výdaje byl snížen na 68 milionů korun. Za této situace byla v úzké spolupráci s finančním odborem správy SNV prováděna operativní opatření a hledány v rámci rozpočtu SNV potřebné finanční prostředky pro nově vzniklé potřeby.⁶⁵

Základní a výběrovou výstroj pro příslušníky SNV zajišťovalo *intendantní oddělení týlového odboru*, které bylo zároveň zpracovatelem služebních předpisů k této problematice. RMS o intendantní službě v SNV (Týl-7) z roku 1976 byl novelizován RMS č. 5/1986 zejména se zřetelem na úpravu norem peněžního limitu na prostředky osobní hygieny pro příslušníky SNV.⁶⁶ Změněn byl též RMS k vystrojování obviněných a odsouzených z roku 1980 (Týl-1). V novelizovaném RMS č. 6/1986 byly upraveny normy pro jejich vystrojování na základě poznatků získaných při kontrolní činnosti a připomínek Generální prokuratury. Rozhodnutím náčelníka správy z 13. března 1989 byly pro odsouzené všech NVS postupně zavedeny v mimopracovní době ponožky. Do osobního používání byl odsouzenému přidělen jeden pár ponožek na tři měsíce. Dále se zaváděly pro obviněné povlaky na příkrývky. K tomu byl zpracován dodatek služebního předpisu Týl-1.⁶⁷

Zabezpečení příslušníků SNV a vězněných osob intendantními materiály za branné pohotovosti státu řešil RMS č. 11/1986.

Nový stejnokrojový předpis Týl-2, který nabyt účinnosti dnem 1. ledna 1989, byl vydán jako RMS č. 13/1988. Obsahoval celou výstrojní problematiku a v jeho příloze bylo kompletní barevné vyobrazení všech druhů stejnokrojů včetně vyznamenání, medailí a odznaků, používaných v ozbrojených sborech i úprava vlasů a vousů příslušníka SNV. Od počátku roku 1988 nosili příslušníci SNV na náramenících rozlišovací znaky. V roce 1988 byl schválen ministrem spravedlnosti ČSR nový druh universálního pláště pro příslušníky SNV, který nahradil služební plášť OLIVA, plášť do deště a služební kožich. Praktické ověřovací zkoušky tohoto pláště ve vybraných útvarech proběhly ve dvou etapách - 1989 a 1990. Dále byl vyvzorován opasek z pleteniny do letních stejnokrojových kalhot. V červenci 1989 bylo provedeno vyhodnocení praktických zkoušek nových polobotek pro muže.

⁶⁵ KDH, *Stav materiálního zabezpečení humanizace VTOS a VV po linii týlových služeb*, materiál pro štáb náčelníka správy SNV ČR dne 13. listopadu 1990.

⁶⁶ GR VS, RMS č. 5/1986, kterým se mění a doplňuje RMS č. 8/1976 o intendantní službě v SNV ČSR.

⁶⁷ GR VS, RMS č. 13/1980 o vystrojování obviněných a odsouzených.

Postupně byl také zaváděn do výstroje svetr khaki (vzor 85) jako náhrada za oteplovací vložky do blůzy „vzor 60“, neboť tento vzor stejnokroje byl postupně nahrazován novým stejnokrojem vzor 85. Počínaje rokem 1989 byla do základní výstroje zavedena nová stejnokrojová čepice se štítkem a okolkem v barvě nárameníků višňové barvy.

Pracovníci intendantčního oddělení odpovídali, aby výstroj byla v potřebném množství a sortimentu k dispozici v Ústřední výdejně SNV. Na základě podnětu týlového odboru byla od 1. srpna 1989 Ústřední výdejna SNV spolu s Ústředním skladem SNV sloučena v jediné výkonné zařízení týlového odboru správy SNV.⁶⁸ Toto výkonné zařízení zabezpečovalo vystrojování nově přijatých příslušníků a současně obměnu stejnokrojů, stejnokrojových součástí a doplňků všech příslušníků. Podle organizačního řádu se Ústřední výdejna členila na ekonomicko-administrativní úsek, prodejní úsek s vlastním skladem, úsek hospodářského zabezpečení správy SNV a technický servis materiálů bojové techniky. Tuto službu zajišťovalo jednak prodejem přímo na místě a jednak prostřednictvím pojízdné prodejny v jednotlivých útvech. Vývoj výstrojních součástí v SNV byl prováděn ve spolupráci s ostatními ozbrojenými sbory, zejména s ministerstvem národní obrany (MNO), které mělo vlastní výzkumný a zkušební ústav.⁶⁹ Podle schválené koncepce probíhala centralizace intendantčních dílen. V roce 1988 byl dokončen komplex intendantčních dílen v útvaru SNV Plzeň.

Další výkonné zařízení týlového odboru, *Ústřední spojovací dílny* (ÚSD) SNV prováděly údržbu a opravy všech radiových prostředků v součinnosti se spojovacími techniky útvarů SNV. V sítích byly využívány radiostanice typové řady TESLA – SELEKTIC. Radiové spojení v pásmu velmi krátkých vln bylo využíváno všemi organizačními složkami SNV k zabezpečení operativního velení a zesílení bezpečnosti příslušníků zejména na úseku ochrany a nápravně výchovné činnosti. Obtížné zajišťování náhradních dílů v potřebném sortimentu a pouze tři spojovací technici pro opravy VKV radiostanic v rámci ÚSD vedlo k nárůstům oprav a stížnostem útvarů k dlouhým termínům.

V rámci naplňování sociálního programu na úseku péče o příslušníky a občanské pracovníky SNV zabezpečoval týlový odbor prostřednictvím *proviantského oddělení* tuzemskou i zahraniční rekreaci včetně dětské rekreace a preventivní rehabilitace. Kromě výběrové rodinné rekreace byla v SNV organizována také doplňková útvarová rekreace, a to v rekreačních zařízeních, jejichž provozovateli byly některé útvarů SNV. Pro zvýšení informovanosti příslušníků SNV a širšímu využívání těchto zařízení byl v roce 1988 vydán „Katalog rekreačních zařízení útvarů SNV“ s popisem poskytovaných služeb a stanovenou kapacitou. V katalogu bylo například uvedeno rekreační zařízení Seč – Ústupky nebo Krasnice při útvaru SNV Pardubice, rekreační zařízení Nový Fojtov při útvaru SNV Ostrov nad Ohří, rekreační zařízení Tužín při útvaru SNV Valdice, rekreační zařízení Nechanice při

⁶⁸ GR VS, RNS č. 19/1989, o činnosti Ústřední výdejny SNV ČSR.

⁶⁹ GR VS, RMS č. 13/1988, o stejnokrojích příslušníků SNV ČSR.

útvary SNV Nové Sedlo a další. Od roku 1988 organizoval týlový odbor také rekreaci ve Vysokých Tatrách formou ubytování v soukromí prostřednictvím tehdejší cestovní kanceláře Slovakoturist. Ke zlepšení tuzemské rodinné rekreace příslušníků a občanských pracovníků SNV přispěly zejména nově postavené zotavovny SNV.

K rekreaci, preventivní rehabilitaci příslušníků SNV i jako školící středisko byla od 1. července 1988 zprovozněna Zotavovna SNV Přední Labská, která se nachází na území Krkonošského národního parku mezi Vrchlabím a Špindlerovým Mlýnem. Slavnostního otevření tohoto architektonicky zajímavého objektu tehdejšího projektanta Stavoprojektu Pardubice se zúčastnil ministr spravedlnosti Antonín Kašpar. Ubytovací část zotavovny měla kapacitu 80 až 90 míst, ve dvou podlažích se nacházelo 23 čtyřlůžkových pokojů, každý s vlastním balkonem nebo terasou. V prvním patře se návštěvník dostal přes denní kavárnu do jídelny určené ke stravování až 100 rekreantů. Ve druhém patře se nacházela noční kavárna. Vnitřní prostory osvětlovaly originální lustry. Hned za terasou byly vybudovány dva menší bazény s vyhřívanou vodou. V průběhu zkušebního provozu byla zotavovna součástí útvaru SNV Valdice. Po přechodu na plný provoz byla od 1. ledna 1989 organizačně a hospodářsky osamostatněna jako příspěvková organizace „Zotavovna SNV Přední Labská“.⁷⁰

O rok později, dne 1. července 1989 bylo zprovozněno v chráněné oblasti Křivoklátska v povodí řeky Berounky další rekreační středisko, Zotavovna SNV ČSR Šlovice. Se stavbou se začalo v červnu 1986 prakticky na poli, kam vedla pouze prašná cesta. Původně byl objekt určen pro dětskou rekreaci, ale protože by po zbytek roku stál nevyužitý, náčelník správy rozhodl o změně tak, aby sloužil k rekreaci, preventivní rehabilitaci, školení apod. Ubytovací prostory v prvním a druhém patře měly kapacitu 80 míst, celkem 26 dvoulůžkových pokojů s přistýlkou. Podobně jako Zotavovna Přední Labská i Zotavovna Šlovice byla provozována od 1. ledna 1989 jako příspěvková organizace.⁷¹

Ke zlepšení podmínek pro rekreaci přispěla i modernizace a dostavba Zotavovny Pracov. Toto rekreační a rehabilitační středisko SNV bylo renovováno během roku 1988 a opět zprovozněno v roce 1989.

Situace se změnila i v Praze, kde byla dokončena výstavba Klubu příslušníků Na Květnici (dnes Zotavovna VS ČR Praha). Provoz byl zahájen 26. října 1989 a jeho rozšířená kapacita umožňovala možnost rodinné rekreace pro mimopražské útvary včetně konání celorepublikových porad a školení. Organizační začlenění ve správě útvaru SNV č. 2 Praha však způsobovalo potíže ve finančním hospodaření, proto na základě RMS č. 3/1990 s účinností od 1. ledna 1990 došlo k vyčlenění Klubu příslušníků z útvaru SNV a zřízení příspěvkové organizace pod názvem „Zotavovna SNV ČSR Praha“.⁷²

⁷⁰ GR VS, RMS č. 12/1988, o zřízení příspěvkové organizace – Zotavovny SNV ČSR Přední Labská.

⁷¹ GR VS, RMS č. 17/1988, o zřízení příspěvkové organizace – Zotavovny SNV ČSR Šlovice.

⁷² GR VS, RMS č. 3/1990, o zřízení příspěvkové organizace – Zotavovny SNV ČSR Praha.

Zotavovna Přední Labská (foto: KDH)

Zotavovna Přední Labská – vstupní hala

Zotavovna Přední Labská – jídelna

Zotavovna Přední Labská – první podlaží

Zotavovna Přední Labská – noční kavárna (foto: KDH)

Také v letech 1986 až 1990 pokračovala činnost vlastních pomocných hospodářství (VPH). Postup při zřizování, provozu a rušení VPH, způsob hospodaření i podmínky přiznávání odměn za výsledky hospodaření příslušníkům SNV nově upravoval RMS č. 38/1990, neboť rozkaz z roku 1972 již nevyhovoval rozsahu VPH. Jeho provoz byl přednostně zaměřen na zemědělskou prvovýrobu masa, zeleniny a ostatních produktů vhodných pro samozásobení vyvařoven pro příslušníky útvaru a vězeňských kuchyní. Nemalý význam VPH spočíval též ve zhodnocování zkrmitelných odpadků z vězeňských kuchyní i využívání zemědělské půdy na území útvarů. Finanční prostředky na provoz VPH, včetně nákladů na opravy, rekonstrukce a výstavbu objektů byly uplatňovány v rozpočtu příslušného útvaru SNV.⁷³ Plán na pětileté období ukládal vyprodukovat 45 000 kg vepřového masa, vypěstovat 500 000 kg zeleniny a ovoce, 225 t krmiv pro potřebu živočišné výroby a za 130 000,- Kčs ostatní rostlinné produkce.⁷⁴ VPH provozovalo v popisovaném období celkem 19 útvarů SNV. Jeho produkce se řídila stanovenými plány v oblasti rostlinné a živočišné výroby. Zrušení VPH schvaloval týlový odbor na základě návrhu náčelníka útvaru SNV, a to zpravidla ke konci roku. V průběhu roku 1988 bylo dočasně zrušeno VPH útvaru č. 2 Liberec. Problémy prakticky ve všech VPH způsoboval trvalý nedostatek malé zemědělské mechanizace. Produkci rostlinné a živočišné výroby udává tabulka z Ročenky SNV ČR za rok 1990.

⁷³ GR VS, odbor správní, RMS č. 38/1990, o vlastním pomocném hospodářství ve SNV ČR.

⁷⁴ KDH, časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 4/1986.

8. Produkce rostlinné výroby ve vlastních pomocných hospodářstvích při útvarcích SNV

Druh produkce	Rok				
	1986	1987	1988	1989	1990
zelenina a ovoce kg	125 664	106 782	102 489	100 225	29 566
krmivo v t	42	35	26	13	22
ostatní rostlinná v Kčs	25 973	25 231	25 901	20 301	12 741

9. Produkce živočišné výroby ve vlastních pomocných hospodářstvích při útvarcích SNV

Druh produkce	Rok				
	1986	1987	1988	1989	1990
maso vepřové v půlkách kg	94 473	100 415	93 785	83 315	50 178
maso ostatní kg	1215	873	713	91	299

Požární ochranu v SNV upravoval ministerský rozkaz č. 1/1981, který stanovil odpovědnost za výkon požární ochrany náčelníkovi správy SNV a ostatním náčelníkům v rozsahu jejich pravomocí.⁷⁵ Směrem k útvarům SNV byla požární ochrana metodicky řízena náčelníkem týlového odboru, zejména prostřednictvím náčelníka *technického oddělení* a hlavního požárního technika formou metodických pokynů, instrukcí, osobních jednání a odborně zdokonalovacích školení.

⁷⁵ GR VS, RMS č. 1/1981, Požární ochrana ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

Při zabezpečování požární ochrany spolupracoval týlový odbor s Hlavní správou požární ochrany MV ČSR a s místně příslušnými orgány požární ochrany podle konkrétní dislokace jednotlivých útvarů SNV, případně s hospodářskými organizacemi zaměstnávajícími odsouzené. Problematika požární ochrany byla také pravidelně projednávána ve vedení správy SNV. Školení o požární ochraně pro příslušníky bylo od roku 1985 součástí odborně zdokonalovacího školení a zapracováno do příslušných plánů v rozsahu jedné vyučovací hodiny ročně.

Po vydání nového zákona České národní rady o požární ochraně, který vstoupil v platnost 1. července 1986, vyplynuly pro SNV nové úkoly.⁷⁶ Ve smyslu nové právní úpravy musela být přijata řada organizačních i technických opatření. Funkci technika požární ochrany mohli vykonávat jen pracovníci s požadovanou odbornou způsobilostí. Vzhledem k tomu, že v SNV většinou požární technici potřebnou kvalifikaci neměli, byla pro ně v průběhu let 1987 a 1988 organizována odborná příprava. Tento čtyřtýdenní internátní kurz byl v květnu 1988 zakončen předepsanými zkouškami. K zapracování změn podle nového zákona byla do plánu hlavních úkolů týlového odboru pro rok 1987 zahrnuta novelizace RMS č. 1/1981 o organizaci, řízení a kontrole požární ochrany v SNV.

Náčelník technického oddělení řídil též skupinu automobilní a skupinu bojové techniky. Již od roku 1973 byla organizována „socialistická“ soutěž kolektivů řidičů SNV. Měla mít pozitivní vliv zejména na snižování dopravní nehodovosti, úsporu pohonných hmot, nákladů na provoz služebních dopravních prostředků a v neposlední řadě i na osobní odpovědnost služebních řidičů. Stanovená kritéria soutěže prošla v průběhu trvání určitým vývojem a v roce 1987 bylo RNS č. 33/1987 provedeno zpřesnění podmínek této soutěže.⁷⁷ Trvale dobrých výsledků dosahovaly autočety útvarů SNV Brno, Valdice, Pardubice, Olomouc, Kuřim, Ostrov nad Ohří, Horní Slavkov a České Budějovice. Dopravní nehodovost byla též součástí odborného školení řidičů a velitelů dopravních jednotek. Statistiku dopravní nehodovosti SNV vedl týlový odbor od roku 1969, kdy byl Sbor delimitován od ministerstva vnitra.

Pravidelná obměna služebních vozidel byla prováděna v návaznosti na krytí bilančních přidělů motorových vozidel. V roce 1988 bylo například obměněno 61 motorových vozidel a zavedena inovovaná eskortní vozidla na podvozku AVIA 21 FURGON. Od 1. ledna 1989 bylo v automobilní službě komplexně využíváno počítačové zpracování dat a informací.

V červenci 1987 byla do výstroje SNV zavedena nová protichemická souprava JP-75 A, která nahradila protichemickou pláštěnku vz. 46, přezůvky a rukavice vz. 50/55.⁷⁸ V rámci služby bojové techniky bylo v součinnosti s odborem ochrany obrany v roce 1988 započato s obměnou pistolí 7,65 mm za nové pistole 9,0 mm. Ve stejném roce byla ve spolupráci s tehdejším státním podnikem Strojtex Česká

⁷⁶ Zákon ČNR č. 133/1985 Sb., O požární ochraně.

⁷⁷ GR VS, RNS č. 33/1987 o socialistické soutěži kolektivů řidičů v SNV ČSR.

⁷⁸ GR VS, IS č. 7/1987, o zavedení protichemické soupravy JP-75 A ve SNV ČSR.

Třebová vyvzorována a po ověření v potřebném množství zavedena inovovaná svěrací pouta s vyššími užitnými parametry. K zabezpečení řádného uložení některých materiálů bojové techniky byla v roce 1989 dokončena výstavba nové skladovací haly ve vojenském útvaru Babice.

Odbor výroby

Po odchodu pplk. Ing. Z. Jiříka do starobního důchodu došlo ke změně ve vedení odboru. Do funkce náčelníka byl jmenován *kpt. Vojtěch Suda*. Organizační změnou v rámci racionalizace řízení na správě SNV se odbor výroby stal přechodně součástí odboru pro nápravně výchovnou činnost (NVČ). V návaznosti na novou reorganizaci správy SNV byl opětovně vytvořen samostatný odbor výroby. Náčelníkem obnoveného odboru výroby se stal 1. června 1990 *mjr. Ing. Jiří Baborovský*.

Zaměstnávání odsouzených do roku 1989 bylo realizováno převážně zařazováním odsouzených do práce u hospodářských organizací na základě smluv mezi NVÚ a touto organizací (80% celkového stavu) na pracovištích střežených, ale i volných a bez přímého střežení. Část odsouzených byla zařazována do práce ve vnitřních provozech NVÚ a věznic (režii), ve vlastních výrobních provozech NVÚ, určených k výrobě zámečnických, truhlářských, textilních a polygrafických výrobků pro potřeby SNV, případně ministerstvo spravedlnosti. Dále ve výrobních provozech věznic zřízených na základě kooperačních vztahů (smluv o dodávce prací) s některými hospodářskými organizacemi. V těchto případech zabezpečoval SNV organizaci a řízení práce odsouzených, včetně dalších nezbytných potřeb.

Závažné problémy při zaměstnávání odsouzených nastaly po vyhlášení amnestie prezidenta republiky dne 27. října 1988. Došlo k podstatnému snížení celkových počtů odsouzených, zejména v I. NVS, zařazených u hospodářských organizací všech resortů. K 14. říjnu 1988 bylo ve výkonu trestu odnětí svobody v uvedené NVS zařazeno do práce celkem 7 298 odsouzených (z toho 6 365 mužů a 933 žen) včetně mladistvých. Další pokles stavů vězňů nastal po vyhlášení amnestie prezidenta republiky z 8. prosince 1989 a zejména po rozsáhlé amnestii Václava Havla 1. ledna 1990, která zahrnovala nejen odsouzené I. NVS, jak tomu dříve bývalo zvykem, ale fakticky se týkala všech nápravně výchovných skupin.

Tato situace ovlivnila zrušení většiny pracovišť z důvodů nesplnění sjednaných počtů odsouzených v rámci hospodářských smluv i pracovní morálky odsouzených. Ze 180 pracovišť různých hospodářských organizací, a to uvnitř ústavu i mimo ně, zůstalo po amnestii jen 57 pracovišť. K udržení hospodářských partnerů provedla správa SNV redislukaci odsouzených a v některých útvarech nastoupili na pracoviště i příslušníci SNV, aby pomohli plnit výrobní úkoly. Amnestie nepřímou ovlivnila i existenci některých NVÚ. V průběhu ledna 1990 byly zrušeny NVÚ č. 2 Liberec a Mladá Boleslav, které byly v majetkové správě výrobních podniků Precioza a AZNP (Automobilové závody, národní podnik). Obdobný osud

stihl i NVÚ Žaclěř, který byl provozován v objektech bývalých Východočeských uhelných dolů.

V roce 1990 zaměstnávání odsouzených probíhalo ve zcela odlišných vnějších i vnitřních podmínkách. Bilance pracovních sil pro rok 1990 byla z důvodu změn v hospodářské sféře zrušena, s řadou podniků ukončily útvary SNV smluvní vztahy. Hospodářské subjekty vstupovaly do naprosto jiných ekonomických poměrů a byly ochotny zaměstnávat určitou část odsouzených, jen pokud to bylo pro ně výhodné. Ke ztrátě zájmu o další spolupráci přispívali i sami odsouzení svým negativním přístupem k plnění pracovních úkolů na pracovištích, nízkou produktivitou a kvalitou práce, ale i řadou případů odmítání práce. Nižší pracovní morálka i profesní složení stávajících odsouzených, a do určité míry i zrušení lépe honorovaných pracovních činností, se promítlo do snížení průměrného hodinového výdělku, který v roce 1990 dosahoval 11,01 Kčs.⁷⁹ Tyto skutečnosti vedly k tomu, že zaměstnávání odsouzených bylo nutno postupně přesouvat od hospodářských podniků k vlastní výrobní činnosti ve vnitřních provozech útvarů, organizované a řízené SNV.

UKAZATEL	R O K		
	1988	1989	1990
Průměrný stav odsouzených zařazených do práce	22.821	19.473	3.471
Průměrný hodinový výdělek	11,39	12,10	11,01
Průměrný měsíční výdělek	2.054	2.068	1.981
Celkový objem mezd (mil. Kčs)	562,5	483,2	67,1
Absence v práci (%)	3,37	4,08	16,46
Zameškané směny	199.796	206.084	146.393

Ekonomické výsledky zaměstnávání odsouzených

⁷⁹ KDH, Statistické a faktografické údaje o činnosti SNV ČR za rok 1990.

Odbor Zdravotnické služby SNV

Plk. MUDr. Lubomír Ondráček vykonával funkci náčelníka odboru do 30. října 1990. Za dlouholetou činnost ve zdravotnictví mu byl udělen titul „Zasloužilý lékař“. Ocenění převzal z rukou ministra zdravotnictví a sociálních věcí ČSR 16. prosince 1988 u příležitosti výročí narození J. E. Purkyně ve velké aule Karolína v Praze. Již v dubnu 1990 bylo na jeho funkci vyhlášeno náčelníkem správy SNV konkurzní řízení. Do konkurzu se přihlásilo sedm lékařů, z nichž čtyři byli příslušníky Sboru. O výsledku rozhodla sedmičlenná komise, složená z pěti příslušníků SNV a dvou pracovníků ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí ČR v první polovině července 1990. Náčelníkem Zdravotnické služby SNV byl jmenován *pplk. MUDr. Alexandr Vobora*.

Činnost Zdravotnické služby SNV (ZS SNV), která zabezpečovala komplexní zdravotnickou péči o příslušníky, odsouzené a obviněné, se ve sledovaném období řídila, tak jako v předchozích letech, plánem hlavních úkolů SNV, plánem práce odboru rozpracovaného o další plánované činnosti ve výkonných zařízeních ZS SNV.

V lednu 1988 uplynulo 15 let od vzniku ZS SNV ČSR. Přechod Ústavu národního zdraví nápravné výchovy pod ozbrojenou složku ministerstva spravedlnosti – SNV ČSR se uskutečnil 1. ledna 1973. K připomenutí tohoto výročí se dne 21. ledna 1988 konal na správě SNV slavnostní aktiv, kde byly zhodnoceny výsledky činnosti zdravotnických pracovníků a přijaty některé koncepční záměry do příštích let. Při hodnocení činnosti ZS SNV byl zmíněn i její vědecký přínos. Vědecké konference byly pořádány již od roku 1970 střídavě v SNV ČSR a ZNV SSR, a to jak za účasti služebních lékařů obou Sborů, tak i předních odborníků jiných rezortů. Již XIV. vědecká konference proběhla ve dnech 16. až 19. května 1988 v rekreačním středisku SNV Pracov. Odborné přednášky byly zaměřeny na problematiku simulace, agravace, sebepoškozování a zneužívání léků odsouzenými a obviněnými a na zkušenosti s realizací sociálního programu u příslušníků SNV. Konference poskytla prostor nejen pro řadu erudovaných diskusních vystoupení lékařů, zdravotnických pracovníků i hostů, ale též pro neformální osobní poznání. Přínosem pro lékařskou praxi ve výkonných zařízeních ZS SNV byla i účast zástupců zahraničních firem, kteří seznámili účastníky konference s novinkami ve výrobě léků i jejich farmakologickými účinky.⁸⁰

O vězeňské zdravotnictví v ČR projevíli zájem v roce 1986 funkcionáři vězeňství Kubánské republiky (KR). Se souhlasem ministra spravedlnosti ČSR byli přijati na stáž ve dnech 15. až 23. prosince 1986 v zařízeních správy SNV kpt. MUDr. F. Fernandez, náčelník zdravotnické služby vězeňství Kubánské republiky a MUDr. C. Beode, pracovník ministerstva zdravotnictví Kuby. Program a zabezpečení pobytu zajišťoval odbor Zdravotnické služby SNV pod vedením jeho náčelníka plk. MUDr. L. Ondráčka v součinnosti s kubánským zastupitelstvím

⁸⁰ KDH, XIV. vědecká konference, časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 4/1988.

ministerstva zdravotnictví v Praze. Náplní jejich studijního pobytu byla lékařská péče ve vězeňských zařízeních SNV, zejména organizace a výslednost protialkoholní ochranné léčby, nemocniční péče odsouzených, zejména případy sebepoškození polykáním cizích těles a jejich chirurgické řešení, dále oblast hygieny a epidemiologie. Při jednáních došlo k vzájemné výměně zkušeností.⁸¹

Na základě zmiňované „Dohody o výměně služebních pobytů a stáží“, navštívila ZS správy SNV ve dnech 9. až 14. října 1988 pracovní skupina Zdravotnické služby PLR pod vedením náčelníka odboru Zdravotnické služby SNV hlavní vězeňské správy, kterého doprovázeli zdravotní inspektor krajské vězeňské správy v Krakově a náčelník chirurgického oddělení vězeňské nemocnice ve Varšavě. Při oficiálním přijetí na odboru Zdravotnické služby SNV se polští lékaři seznámili s organizací ZS SNV, protialkoholní ochranné léčby a nemocniční péče odsouzených. Členové delegace navštívili postupně útvary Kuřim, Brno, Všehrda a č. 2 Praha, kde si prohlédli výkonná zařízení ZS, vybrané ubytovny a pracoviště odsouzených. V nemocnici ZS SNV se zajímali zejména o chirurgické řešení cizích těles v zažívacím traktu sebepoškozovačů. Lékaři z Polska se rovněž seznámili, jak byl v praxi uskutečňován sociální program pro příslušníky SNV.⁸²

Ve dnech 13. až 16. června 1989 byla hostem ZS správy SNV také delegace zdravotnických pracovníků Maďarské lidové republiky. V průběhu pobytu maďarští hosté navštívili NVÚ ve Všehrdech, Kuřimi a věznicí v Brně, v útvaru č. 2 Praha si prohlédli nemocnici.

Ke zvyšování kvalifikace zdravotnických pracovníků zařazených ve ZS SNV probíhalo podle plánů na příslušný školní rok odborné doškolování. Lékaři a střední zdravotnický personál se každoročně zúčastňovali odborně vzdělávacích a školících akcí, pořádaných Institutem dalšího vzdělávání lékařů a farmaceutů v Praze a institutem dalšího vzdělávání středních zdravotnických pracovníků v Brně. Do plánu akcí správy SNV bylo také pravidelně zařazováno odborně zdokonalovací školení lékařů a zdravotních sester. Ve spolupráci s kádrovým odborem byla věnována pozornost i studiu příslušníků na lékařské fakultě UK v Hradci Králové.

Zdravotnické služby pro příslušníky SNV byly zajišťovány zdravotnickými odděleními útvarů SNV. V těchto výkonných zařízeních byla poskytována ambulantní léčebně preventivní péče, nemocniční a odborné poliklinické služby byly poskytovány v určených zařízeních státní zdravotní správy ČSLA a MV ČSR a ČSSR. V letech 1986 až 1990 pokračovalo plnění celospolečenských zdravotnických programů, které byly rozpracovány na podmínky SNV v roce 1981. Jednalo se zejména o kardiovaskulární a virologické programy, které byly v roce 1987 rozšířeny o diabetologický program. V rekreačním zařízení útvaru SNV Ostrov nad Ohří ve Fojtově bylo zřízeno Středisko léčebně preventivní rehabilitace pro příslušníky

⁸¹ KDH, Zpráva o pobytu delegace Zdravotnické služby vězeňství Kubánské republiky v ČSSR ve dnech 15.-23. 12. 1986, informace pro ministra spravedlnosti ČSR JUDr. Antonína Kašpara z 30. 12. 1986, čj. SSNV-51-náč-86.

⁸² KDH, Pobyt pracovní skupiny Zdravotnické služby vězeňství Polské lidové republiky, Informace pro náčelníka správy SNV ČSR ze dne 20. 10. 1988.

diabetiky, s cílem zlepšit informovanost o chorobě a prohloubit znalosti o správné výživě. V červnu 1987 proběhl I. turnus, kterého se zúčastnilo 14 diabetiků, v roce 1988 jejich počet stoupl na 20 osob. Kromě celé řady preventivních lékařských prohlídek byl v roce 1986 zahájen dlouhodobý průzkum (s plánovaným konečným vyhodnocením v roce 1991) zdravotního stavu u vybrané skupiny řídících funkcionářů se zaměřením na důsledky psychické zátěže a stresových situací v řídicí činnosti. Celkem bylo v roce 1987 vyšetřeno 829 řídících funkcionářů, z nichž 307 osob (37%) bylo dispenzarizováno pro jednu až pět zjištěných chorob. Jednalo se zejména o vysoký krevní tlak a vředovou chorobu žaludku a dvanáctníku.

Léčebně preventivní péče byla zaměřena zejména na předcházení nemocem a zachování zdravotní způsobilosti příslušníků SNV k výkonu služby. Uskutečňovala se prováděním preventivních lékařských prohlídek, dispenzárních prohlídek a realizací ozdravných opatření, včetně léčebně preventivní rehabilitace a lázeňské péče. Od roku 1987 byla léčebně preventivní rehabilitace rozšířena o „Středisko léčebně preventivní rehabilitace ZS SNV ČSR Pracov“ v počtu 250 poukazů ročně a dále o 60 poukazů v lázeňských zařízeních MV ČSR v Luhačovicích a Mariánských Lázních.

Ke zlepšení zdravotního stavu příslušníků měla přispět též preventivní opatření v boji proti kuřáctví a alkoholismu. Kouření jako zvláštní druh toxikomanie škodlivě působilo na zdraví kuřáků i nekuřáků bezprostředně vystavených účinkům kouření. Stanovené úkoly v boji proti kouření a požívání alkoholických nápojů v podmínkách SNV obsahoval RNS č. 6/1989.⁸³ V této souvislosti je třeba uvést, že náčelník správy plk. RSDr. J. Konečný byl velkým odpůrcem kouření na pracovišti a zakázal kouřit při služebních poradách a v rekreačních zařízeních SNV.

Zdravotnická oddělení ve všech NVÚ a věznicích zajišťovaly odsouzeným a obviněným základní a odbornou ambulantní péči. Dočasně práce neschopní odsouzení a obvinění byli umisťováni v lůžkových ošetrovnách jednotlivých NVÚ a věznic. Nemocniční péče jim byla poskytována v rozsahu stanoveném státní zdravotní správou pro nemocnice s poliklinikou I. až III. typu v nemocničních zařízeních ZS SNV a na zvláštních nemocničních odděleních, která byla umístěna v zařízeních státní zdravotní správy. Jednalo se o nemocnici ZS SNV v Praze, léčebnu tuberkulózy a respiračních nemocí (TRN) ZS SNV v Ostrově, nemocniční oddělení ZS SNV v Brně, zvláštní nemocniční oddělení fakultní nemocnice s poliklinikou Brno-Pekařská a zvláštní nemocniční oddělení Psychiatrické léčebny Praha-Bohnice.

Problematice zajišťování nemocniční péče v podmínkách výkonu trestu a vazby včetně koncepce rozvoje do roku 1995 se zabýval štáb náčelníka správy v únoru 1987 a vedení náčelníka správy v květnu 1987. V materiálech je upozorňováno na špatný stav v nemocničních zařízeních ZS SNV. Dlouhodobě nevyhovující byl stav budovy nemocnice v Praze. O modernizaci a rekonstrukci tohoto objektu se opakovaně jednalo, ale zatím zde byla prováděna

⁸³ GR VS, RNS č.6/1989.

pouze údržba. V nemocnici byl nedostatek vyšetřoven, zastaralá instalace, nevyhovující klinická laboratoř a léčebnému režimu neodpovídající nemocniční pokoje s vysokým počtem lůžek. Ve zvláštním nemocničním oddělení Psychiatrické léčebny v Praze-Bohnicích byly rovněž nedostatečné hygienické a zejména provozní podmínky. Nemocniční oddělení ZS v Brně, umístěné v budově Fakultní nemocnice s poliklinikou v Brně-Pekařská na tom bylo s hygienickými podmínkami podobně a k léčení závažnějších případů onemocnění nebylo vybaveno jak zdravotnickou technikou, tak i počty zdravotnických pracovníků. Léčebna TRN ZS v Ostrově se dlouhodobě potýkala s nedostatkem lékařů. Vzhledem k tomu, že zde nemohla být zajištěna ústavní pohotovostní služba v mimopracovní době, nemohli být přijímáni nemocní s těžkými stavy dýchání, které vyžadovaly stálý lékařský dozor.⁸⁴

Významné problémy při zajišťování specializované nemocniční péče nastaly v roce 1990 v rámci procesu humanizace vězeňství. Provoz tří ze čtyř nemocničních zařízení ZS SNV byl ohrožen, zejména chod nemocničního oddělení Psychiatrické léčebny v Praze Bohnicích (pavilon 17), kde bylo prováděno především zkoumání duševního stavu obviněných. Při jednání, které proběhlo 25. října 1990 mezi zástupci ministerstva spravedlnosti ČR a ministerstva zdravotnictví ČR, byl osud pavilónu 17 jedním z hlavních bodů. Bylo rozhodnuto o ustanovení komise, složené ze zástupců obou stran, která měla posoudit havarijní stav objektu a vydat závazné rozhodnutí k provozu tohoto oddělení, případně možnost dočasného umístění pacientů z pavilónu 17 do některého z ústavů SNV.

Protialkoholní ochranné léčení v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody probíhalo v 7 střediscích protialkoholního ochranného léčení (SPOL) určených NVÚ - č. 2 Praha, Plzeň, Rýnovice, Mladá Boleslav, Heřmanice, Opava a Valdice. Stanovená délka protialkoholního léčení, která činila v průměru 6 měsíců, umožňovala ročně odléčit na 600 odsouzených mužů a žen, kterým bylo soudy toto ochranné léčení uloženo. Mezi jednotlivými SPOL však byly rozdíly ve využívání tzv. reálné kapacity, která byla v některých SPOL překračována. K přetěžování SPOL docházelo zejména při NVÚ Plzeň. Problémy v této oblasti byly stejné jako v předchozích letech, týkaly se zajištění dostatečného počtu odborných lékařů a navíc se zhoršovala skladba odsouzených, zařazovaných do léčby. O počtech odléčených odsouzených ve střediscích protialkoholní ochranné léčby a střediscích zvláštní léčebně preventivní péči v letech 1986 až 1990 vypovídá tabulka z Ročenky za rok 1990.

Pravidelně byla v letech 1986 až 1990 sledována epidemiologická situace na úseku HIV positivity a onemocnění AIDS. Rozhodnutím náčelníka správy SNV byla v roce 1988 ustavena komise, která řešila komplexní program preventivního zajištění proti možnému šíření onemocnění AIDS u odsouzených a obviněných.⁸⁵ Ve stejném roce byly ve všech NVÚ a věznicích provedeny hromadné odběry krve

⁸⁴ KDH, Současný stav v zajišťování nemocniční péče odsouzeným a obviněným a její výhledové řešení, materiál pro vedení náčelníka správy SNV ČSR dne 12. května 1987.

⁸⁵ GR VS. Odbor správní, RNS č. 25/1987, o zřízení komise pro řešení problematiky syndromu získané imunitní nedostatečnosti AIDS.

na stanovení positivity AIDS se zaměřením na takzvané rizikové skupiny (homosexuálové, narkomani, prostitutky a cizinci) a při těchto hromadných odběrech nebyl zjištěn ani jeden případ onemocnění AIDS. V roce 1989 bylo realizováno samostatné oddělení pro HIV pozitivní odsouzené, případně obviněné v útvaru č. 2 Praha, a ve spolupráci se státní zdravotní správou náborem odborný lékař infekční kliniky k zajištění požadovaného způsobu léčby v podmínkách SNV. Ke spolupráci se ZNV SSR při zjišťování prevence AIDS byl navržen dvoučlenný pracovní tým.

Počty odléčených vězňů ve střediscích protialkoholní ochranné léčby při NVÚ

Střediska proti-alkohol.ochranné léčby při NVÚ	kapacita	Rok				
		1986	1987	1988	1989	1990
Heřmanice	50	53	48	51	48	-
Ml.Boleslav	76	98	107	163	92	-
Opava	50	15	26	44	14	15
Plzeň	50	81	65	81	68	4
Praha č. 2	300	225	312	406	223	-
Rýnovice	50	69	55	50	72	-
Valdice	100	61	57	50	93	-
C e l k e m	676	602	670	845	610	19

Počty odléčených vězňů ve střediscích zvláštní léčebně preventivní péče při NVÚ

Střediska zvlášť. léčebně prevent. péče při NVÚ	kapacita	Rok				
		1986	1987	1988	1989	1990
Opava		28	-	-	-	-
Plzeň	120	88	246	137	106	235
C e l k e m	120	116	246	137	106	235

Hygienická služba v podmínkách SNV se v roce 1990 aktivně zúčastnila některých mimořádných prověrek poslanců ČNR a jiných občanských iniciativ. Dne 22. února 1990 byla do Prahy svolána mimořádná porada hygieniků výkonných zařízení ZS SNV, s cílem využití získaných poznatků z mimořádných prověrek věznic a NVÚ. Hygienikům byly předány písemné úkoly k postupnému odstranění zjištěných hygienických a protiepidemických nedostatků včetně změn kategorizace pracovišť v souladu s požadavky občanských iniciativ, zvláštních prověrek ČNR a vězeňských fór. Tato akce měla být ukončena do konce května 1990. Odstraňování nevyhovujících hygienických podmínek se týkalo zejména věznice č. 1 Praha a NVÚ Plzeň

Vývoj po listopadu 1989 spolu s rozsáhlou amnestií přinesl možnost kritického a objektivního zhodnocení stavu ZS SNV. Znamenal však i vyhrocení řady problémů, které byly navíc komplikovány množstvím žádostí a stížností ze strany obviněných, odsouzených a jejich rodinných příslušníků. Ultimativními požadavky si vězni vynucovali poskytování návykových léků, přemístění do jiného zařízení či propuštění na svobodu. Lékaři byli nuceni čelit vlnám hromadných hladovek, sebepoškozování nebo odmítání léčby. Jejich fyzická i psychická vyčerpanost a znechucenost vedla k řadě konfliktních situací a mnohdy k odchodu ze služeb SNV. Na druhé straně byly zaznamenány oprávněné výhrady k osobám ústavních lékařů, jejich přístupu k pacientům a jednání zdravotnického personálu, který měl obnášet více trpělivosti a lidského přístupu.

K prověření důvodnosti nejzávažnějších stížností byli po dohodě s ministrem zdravotnictví povoláni odborníci ze zařízení státní zdravotní správy, kteří prošetřovali poměry zejména v nemocničních zařízeních v Praze, v léčebně TRN v Ostrově nad Ohří a v pavilonu 17 psychiatrické léčebny v Praze-Bohnicích, dále ve zdravotnických odděleních Horním Slavkově, Ostrově nad Ohří a ve Valdicích. Celkový rozbor nedostatků a problémů ve ZS SNV spolu s návrhem potřebných změn v rámci humanizačních opatření byl náčelníkem odboru ZS předložen do štábu náčelníka správy SNV v prosinci 1990.

Na konci roku 1990 bylo ve ZS SNV systemizováno celkem 374 míst zdravotnických pracovníků, z toho 238 v ambulantní složce, 86 v nemocničních zařízeních a 23 na odboru ZS správy SNV (včetně 4 míst vedoucích posudkových lékařů). Z uvedeného počtu mělo 102 zdravotnických pracovníků vysokoškolské vzdělání, ostatních 245 připadlo na střední zdravotnické pracovníky. Nábor zdravotnických pracovníků, zvláště lékařů se i přes zlepšené platové podmínky však stále nedařil.⁸⁶

⁸⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, *Rozbor nedostatků a problémů v léčebně preventivní péči poskytované odsouzeným a obviněným výkonnými zařízeními Zdravotnické služby SNV a jejich promítnutí do humanizačního procesu*, materiál pro štáb náčelníka správy SNV, 12. 12. 1990.

Výpočetní středisko

Výpočetní středisko řídil ve sledovaném období nadále *JUDr. Ing. Jan Němec*. V „Hlavních úkolech SNV ČSR na léta 1986-1990“ byl založen úkol k zahájení budování automatizovaného systému řízení (ASŘ). V této souvislosti probíhaly v roce 1986 přípravné práce na výstavbě resortního výpočetního střediska. Koncepti ASŘ, vypracovanou pracovníky výpočetního střediska na základě konzultací s pracovníky jednotlivých odborů správy schválil štáb náčelníka správy v prosinci 1987. Budování ASŘ předpokládalo vybudování centrálního počítače na správu SNV a vybavení jednotlivých útvarů personálními počítači, které by byly na uvedený počítač připojeny. Federálním ministerstvem elektrotechnického průmyslu byla v rámci bilance na rok 1988 potvrzena evidence výpočetního systému EC 1027. Pro útvary byl prováděn výběr na nákup vhodných minipočítačů, dostupných na tehdejší domácím trhu. Potřeba byla zhruba 50 těchto zařízení. Pro názornost, jejich cena se pohybovala od 180 000 až 230 000 Kčs, s přídatnými vnějšími paměťmi až 600 000 Kčs. Plánovaný centrální počítač byl zakoupen a v roce 1990 instalován do předem upravených prostor výpočetního střediska. Dále bylo pro správu SNV a každý útvar SNV (na finanční oddělení) nakoupeno 39 osobních počítačů typu IBM PC XT/AT.

Pro koordinaci všech činností při vytváření ASŘ bylo navrženo vytvořit pracovní komise složené z pracovníků organizace a řízení, pracovníků výpočetního střediska a zástupců jednotlivých odborů. Jednotlivé komise měly za úkol vypracovat postup přípravy určených podsystémů ASŘ, které by pak koordinovala komise pro budování ASŘ. Jako základní podsystémy byly doporučeny:

- odsouzení a obvinění
- finanční a personální činnost
- materiálové zajištění a vedení materiálových evidencí
- vedení administrativy a pomocných evidencí (sledování plnění úkolů, sledování pošty, vedení evidence právních norem, atd.)
- zdravotnictví

V červnu 1986 byl předán systemizační komisi požadavek na personální zajištění výpočetního střediska. Bylo požadováno 12 tabulkových míst, z toho 5 programátorů – analytiků, 4 operátorky pořizování dat a 1 technik, 1 vedoucí operátor a náčelník výpočetního střediska.

Odbor vnitřní ochrany

Odbor až do ukončení jeho činnosti řídil *pplk. Miloš Kratochvíl*. Vnitřní ochrana SNV představovala spojovací článek mezi SNV a ministerstvem vnitra (VB a StB). Disponovala agenturní sítí, kterou vytvářela z řad obviněných a odsouzených. Své agenty nasazovala ve věznicích a ústavech v rámci vlastních akcí nebo

na dožádání orgánů VB a StB, případně jim agenty předávala. Nasazováním tajných spolupracovníků mezi „zájmové osoby“ ve věznicích a NVÚ přispívala nejen k rozkrývání neobjasněné trestné činnosti v oblasti obecné kriminality, ale i k monitorování situace u politických vězňů. Odbor vnitřní ochrany také udržoval dobré vztahy s některými teoretickými pracovišti. Kriminalistický ústav mu pravidelně postupoval teoretické materiály o nejnovějších poznatcích v oblasti kriminalistické techniky a taktiky. Zkvalitnění činnosti při potlačování negativních projevů „druhého života“ odsouzených měla přinést Instrukce náčelníka správy, kterou byla vydána „Metodika k rozkladné činnosti proti vězeňské subkultuře a boji proti kvaziformálním skupinám osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody“.⁸⁷

Součinnost vnitřní ochrany s orgány SNB za rok 1986 byla vyhodnocena při společném jednání náčelníků odboru vnitřní ochrany správy SNV, odboru obecné kriminality a odboru hospodářské kriminality správy kriminální služby MV ČSR. Zpráva byla též projednána ve vedení správy SNV a vzhledem k velmi dobrým výsledkům bylo rozhodnuto, že další vyhodnocení součinnosti bude provedeno až v roce 1988. Tento rok představoval určitý vrchol aktivity informátorů. Z vyhodnocení vnitřní ochrany SNV za rok 1989 vyplývá, že spolupráce se součástmi SNB již neměla úroveň zaznamenanou v roce 1988. Markantně se projevoval pokles především u poznatků postupovaných součástí StB. Do spolupráce se promítly organizační i personální změny, ke kterým došlo u všech součástí SNB. Tento trend odpovídal probíhajícím procesům ve společnosti, zdůrazňovaný odpor proti informátorům ve sdělovacích prostředcích, požadavky na zveřejnění jejich jmen apod. Pro srovnání: operativním vyhledáváním zamlčené nebo připravované trestné činnosti bylo důvěrnou cestou získáno v roce 1987 celkem 2 686 významnějších poznatků, v roce 1988 bylo získáno a postoupeno 2 728 poznatků součástí SNB a v roce 1989 se jejich počet snížil na 2 345. Značný nezájem o pokračování ve spolupráci se projevil též v součinnosti s kriminální službou při vzájemném předávání tajných spolupracovníků. Vnitřní ochrana v roce 1989 předala kriminální službě celkem pouze sedm tajných spolupracovníků, kteří projevíli zájem o spolupráci s tehdejšími orgány Veřejné bezpečnosti (VB), zatímco v roce 1988 to bylo 30 spolupracovníků. Obdobně to bylo i v opačném směru, kriminální služba nabídla vnitřní ochraně v roce 1989 k využití 3 tajné spolupracovníky (v roce 1988 to bylo 21 spolupracovníků).⁸⁸

Vnitropolitický vývoj si vynutil mírné korigování zaměření vnitřní ochrany. Z toho důvodu byla dne 24. února 1989 svolána mimořádná porada náčelníků útvarů a pracovníků odboru vnitřní ochrany správy SNV. Také následná řádná porada dne 15. června byla rozšířena o účast náčelníků útvarů SNV. Obě porady reagovaly na konkrétní problémy ve vězeňství, s cílem zkvalitnit řízení včetně lepší spolupráce

⁸⁷ GR VS, IS č. 10/1989, kterou se vydává Metodika k rozkladné činnosti proti vězeňské subkultuře a boji proti kvaziformálním skupinám osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

⁸⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, *Vyhodnocení součinnosti vnitřní ochrany SNV ČR s orgány SNB za rok 1989*, materiál pro vedení správy SNV ČSR dne 24. dubna 1990.

vnitřní ochrany s ostatními úseky činnosti (zejména NVČ a ochranou a obranou) v bezpečnostních komisích jednotlivých útvarů SNV a na správě SNV. Například v rámci přijatých mimořádných bezpečnostních opatření v srpnu a říjnu 1989 vyplynul úkol k intenzivní kontrolní činnosti a zajištění kapacity pro zvýšený příjem zajištěných a zadržených osob a jejich izolaci od ostatních vězňů na základě dohody s příslušnými náčelníky KS SNB. Že šlo o vytváření podmínek pro věznění zastánců lidských práv, dokumentuje příkaz náčelníka správy SNV k soustřeďování informací o „umístění exponentů Charty nebo jiných nezávislých organizací“.⁸⁹

Z důvodu prudkého poklesu spolupráce vnitřní ochrany se součástmi SNB v druhé polovině listopadu a v měsíci prosinci 1989 bylo od 5. prosince 1989 rozhodnuto o okamžitém zastavení všech akcí prováděných pro potřebu SNB.

Dne 10. dubna 1990 byl odbor vnitřní ochrany v rámci reorganizace zrušen, současně s ním i oddělení a skupiny vnitřní ochrany v útvech SNV. Obdobně, jako tomu bylo při zrušení politickovýchovného odboru, byli všichni příslušníci vnitřní ochrany na správě i v útvech SNV převedeni do zálohy pro přechodně nezařazené příslušníky. Archivovaná dokumentace byla předána pracovníkovi Federální bezpečnostní informační služby (FBIS).

Vnitřní odbor

Po odchodu plk. JUDr. K. Kvíderý do starobního důchodu, byl do vedení odboru jmenován plk. Jan Votava. Tuto funkci vykonával do 15. června 1990 a po jeho uvolnění ze služebního poměru byla řízením odboru prozatímně pověřena jeho zástupkyně plk. Helena Bednářová. Organizační členění odboru do 2 oddělení i náplň činnosti se v popisovaných letech nezměnila. Náčelník I. oddělení odpovídal za legislativu a dokumentaci právních předpisů, náčelník II. oddělení odpovídal za činnost ústřední evidence vězňů, podatelnu, statistiku vězňů, rozmnožovnu a ústřední evidenci spisů (archiv).

Humanizační změny ve vězeňství v roce 1990 se projeví i na úseku legislativní činnosti. Zatímco v roce 1986 bylo vydáno 12 RMS, 44 RNS a 21 IS, v roce 1990 bylo vydáno 38 RMS, 29 RNS a 7 IS. Řada nových interních předpisů řešila především problematiku výkonu trestu odnětí svobody, od 1. ledna 1990 bylo vydáno celkem 11 rozkazů ministryně spravedlnosti ČR, z nich se zásadním způsobem dotýkal výkonu trestu RMS č. 8/1990 o prozatímním zabezpečení výkonu trestu odnětí svobody po realizaci amnestie prezidenta republiky. V působnosti náčelníka správy SNV bylo vydáno 8 rozkazů, zejména RNS č. 5/1990 o některých opatřeních při ukládání a výkonu kázeňských trestů a dále č. 6/1990, kterým byly vydány prozatímní vzorové ústavní řády.

Podle prověrky platnosti interních právních předpisů, provedené na základě úkolu z jednání mimořádného štábu náčelníka správy, byla činnost SNV k 31. lednu

⁸⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, *Vyhodnocení plánu hlavních úkolů SNV ČSR za rok 1989*, s. 48; Informace pro ministra spravedlnosti dne 21. 10.1993.

1990 (kromě obecně závazných právních předpisů) upravena celkem 651 interními předpisy - z toho 172 RMS, 265 RNS, 147 IS, 5 RMV, 9 Nařízení MV a 53 MNO. Vzhledem k tak velkému počtu resortních norem bylo na základě pokynu ministryně spravedlnosti ČSR uloženo vedení odboru snížit jejich počet do konce roku.

Finanční odbor

V popisovaném období let 1986-1990 řídil finanční odbor *pplk. Rudolf Gabriel*, který byl ve své činnosti přímo řízen zástupcem náčelníka správy pro věci ekonomické. Činnost SNV byla ekonomicky zabezpečována ve zvláštní části státního prováděcího plánu rozvoje národního hospodářství (obrana a bezpečnost) a v rozpočtu, kde byly přidělené prostředky vyčleněny v rámci kapitoly 336 v rozpočtové skupině 5. Při tvorbě tohoto plánu na léta 1986 – 1990 nemohly být vzaty v úvahu dopady provedených amnestií v roce 1985 a 1988 a k zajištění činnosti SNV tak chyběly v posledních letech finanční prostředky. Činnost odboru byla řízena ročními plány práce. Finanční odbor metodicky řídil, kontroloval a přímo zabezpečoval finanční službu, plánování a rozpočtování, hospodaření s finančními prostředky, mzdovou a sociální politiku, důchodové zabezpečení příslušníků, cenovou politiku a správu pohledávek SNV.

Dne 1. dubna 1986 nabyl platnosti nový organizační řád odboru, podle kterého se odbor členil na:

- oddělení metodiky plánu, rozpočtu a účetnictví,
- oddělení metodiky odměňování a sociálních věcí,
- výkonná zařízení, a to
 - centrální účtárnu platů
 - centrální účtárnu pohledávek
 - finanční účtárnu
 - orgán sociálního zabezpečení.⁹⁰

Od 1. ledna 1989 došlo ke změně ve financování útvarů SNV. S ministrem financí ČR bylo dohodnuto, aby útvary SNV hospodařily jako rozpočtové organizace. U tehdejší Státní banky československé (SBČS) byl zřízen zvláštní účet pro financování příspěvkových organizací, včetně zřízení příslušného fondu. To umožnilo použít odvody z výsledků hospodaření aktivních útvarů SNV pro dotace ztrátovým útvarům. Tímto způsobem se ve spolupráci s ministerstvem financí ČR, změnou financování útvarů SNV a různými rozpočtovými přesuny podařilo financování vězeňství zabezpečit. Jednalo se především o investiční výstavbu, opravy nemovitostí a potřebné prostředky byly dány i na mzdové výdaje. Mimořádně byly vyčleněny též prostředky na modernizaci spojovacího a signálně zabezpečovacího zařízení a pro rozšíření výpočetní techniky.

⁹⁰ KDH, Organizační řád finančního odboru správy SNV ČSR

Značný dopad na ekonomiku vězeňství měla též amnestie v roce 1990. Jen výpadek příjmu z pracovního zařazení odsouzených činil minimálně půl miliardy korun. Řešení tohoto problému bylo navíc ztíženo rozpočtovým provizoriem, které platilo do 31. března 1990. Ke krytí dopadu amnestie poskytl stát 282 milionů korun, a to na úkor ministerstva vnitra ČR. K hmotným škodám došlo při hromadných nepokojích způsobených odsouzenými a obviněnými. K 31. lednu 1990 činily cca 800.000 korun a byly odepsány na vrub státu.⁹¹

Na správě SNV i ve všech útvech SNV byla pravidelně prováděna kontrola rozpočtu a pololetní rozbory hospodaření. V roce 1987 byla na správě SNV vykonána periodická revize hospodaření a v dalším roce pak následná revize, kterou provedli pracovníci revizního odboru ministerstva financí ČSR. Kromě některých administrativních nedostatků byly zjištěny nedostatky v pozdním zavádění strojů a zařízení z dovozu do provozu. Šlo zejména o desinfekční komory dovezené z Polska a za tento nedostatek zaplatila správa SNV značné pokuty. Míru zavinění a uložení osobních postihů řešila komise pro řízení o náhradě škody.

Finanční službu upravovala v průběhu let 1986 až 1990 řada nových nebo novelizovaných předpisů. Od října 1986 začal platit nový předpis o cestovních náhradách v SNV (Fin-9). K naplňování koncepce platové politiky příslušníků SNV, schválené usnesením předsednictva vlády ČSR v roce 1985, byla ministrem spravedlnosti schválena nová tarifní stupnice funkčních platů u vybraných funkcí s platností od 1. října 1987, souběžně byl novelizován služební předpis o peněžních náležitostech příslušníků SNV, kterým byly rozšířeny některé příplatky. Zvýšen byl např. nástupní příspěvek a možnost jeho přiznání ve dvojnásobné výši u funkcí s obtížným nábořem, jako součást služebního platu byly zavedeny příplatky psovodům a figurantům, fixně byly stanoveny příplatky řidičům a rozšířen příplatek za práci ve ztížených podmínkách. S platností od 1. ledna 1988 došlo ke zvýšení objemu prostředků na peněžité a jiné dary příslušníkům SNV o 25%. Dále byla zpracována novela služebního předpisu o sociálním a důchodovém zabezpečení příslušníků (Fin-5), kodifikovaný předpis o nemocenské péči v SNV (Fin-10), novela předpisů o odměňování občanských pracovníků SNV (Fin-2) a předpis o odměňování odsouzených zařazených ve vnitřních a výrobních provozech NVÚ (Fin-11).⁹²

⁹¹ KDH, Zpráva o vývoji situace v NVÚ, věznicích a Sboru nápravné výchovy ČR od 1. 1. 1990.

⁹² GR VS, RMS č. 3/1986, kterým se mění RMS č. 6/1981 o peněžních náležitostech, hmotném zabezpečení a o náhradách poskytovaných příslušníkům SNV ČSR v souvislosti s výkonem služby; RMS č. 12/1986, náhrady cestovních a jiných výdajů v SNV; mění RMS č. 6/1990 o náhradách cestovních a jiných výdajů poskytovaných příslušníkům SNV ČSR, doplňuje RMS č. 22/1990, o náhradách cestovních a jiných výdajů poskytovaných příslušníkům SNV ČSR; RMS č. 6/1987, o peněžních náležitostech a hmotném zabezpečení příslušníků SNV ČSR; mění RMS č. 10/1988, RMS č. 10/1989, RMS č. 7/1990 a RMS č. 27/1990; RMS č. 11/1988, nemocenská péče, poskytování dávek v mateřství, výchovného a mateřského příspěvku ve SNV ČSR; RMS č. 18/1988, o odměňování občanských pracovníků SNV ČSR; RMS č. 1/1989, o odměňování odsouzených a obviněných zařazených do práce v nápravně výchovných ústavech a věznicích.

Odbor nápravně výchovné činnosti – odbor penitenciární výchovy

Funkci náčelníka odboru nápravně výchovné činnosti (NVČ) vykonával až do 31. prosince 1989 *mjr. RSDr. Miroslav Mayer*. Organizační změnou bylo v roce 1988 z odboru vyčleněno oddělení penologického výzkumu. Dnem 1. dubna 1990 byl odbor NVČ zrušen a od 15. dubna 1990 konstituován jako *odbor penitenciární výchovy*, a to jak po stránce organizační, tak po stránce personální. Do jeho vedení byl jmenován *pplk. dr. Jiří Mastej*. Přechodně bylo v odboru začleněno i oddělení výroby.

Změny ve vězeňství se nejvýrazněji projevují ve výkonu trestu odnětí svobody. Do plánu hlavních úkolů NVČ na léta 1986 až 1990 se promítla doporučení ústavně právního výboru ČNR z února 1986. Zapracovány byly podněty, které se týkaly rozvoje systémů vnitřní diferenciací výkonu trestu odnětí svobody (VTOS). Dne 5. května 1986 byl v souvislosti s legislativní úpravou zákona o VTOS předložen návrh na rozšíření vnitřní diferenciací výkonu trestu u kategorie mladistvých odsouzených a odsouzených žen. Kritéria vnitřní diferenciací VTOS u mladistvých byla uplatňována podle Instrukce č. 6/1988, která upravovala systém vnitřní diferenciací mladistvých odsouzených po jejich rozdělení do NVÚ Opava a Libkovic.⁹³ Zásady vnitřní diferenciací výkonu trestu odsouzených žen všech NVS byly po připomínkách upraveny v RMS č. 7/1989 s platností od 1. srpna 1989. Ve smyslu tohoto rozkazu byly ve všech NVÚ a věznicích, kde vykonávaly trest odsouzené ženy, přepracovány ústavní řády.⁹⁴ Pozornost byla věnována též vnitřní diferenciaci VTOS odsouzených mužů. V NVÚ Valdice, Mírov a Rýnovice byl v roce 1988 experimentálně ověřován systém vnitřní diferenciací u odsouzených mužů III. NVS a v průběhu roku 1989 u odsouzených mužů II. NVS.⁹⁵ S cílem podpořit urychlení realizace vnitřní diferenciací VTOS vyhlásil náčelník správy SNV v roce 1988 a na počátku roku 1989 řadu rozhodnutí, která umožňovala náčelníkům útvarů rozvíjet a zlepšovat formy a metody vnitřní diferenciací (např. zkulturnění prostřední VTOS, realizace návštěv odsouzených a příjem balíčků, používání osobního prádla odsouzenými atd.).

Úspěšnost nápravně výchovného působení ovlivňuje též pracovní výchova odsouzených. Stejně jako v předchozích letech byla věnována pozornost praktickému naplňování „Zásad pracovní výchovy“, doporučených k realizaci vědeckou radou ministra spravedlnosti ČSR. Kulturně výchovná práce (KVP) byla prováděna

⁹³ GŘ VS, IS č. 6/1988, kterou se vydávají zásady uplatňování vnitřní diferenciací výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených mladistvých mužů.

⁹⁴ GŘ VS, RMS č. 7/1989, o některých podrobnostech výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených žen.

⁹⁵ NA Praha, f. SSNV, nezpracováno, Vyhodnocení plánu hlavních úkolů SNV ČSR za rok 1989; GŘ VS, RNS č. 38/1987, kterým se vydávají Zásady experimentálního ověřování vnitřní diferenciací výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených mužů III. nápravně výchovné skupiny.

ve smyslu RNS č. 30/1987, kterým byly vydány zásady KVP.⁹⁶ Pro funkcionáře oddělení NVČ v útvech SNV byly pracovníky odboru organizovány Instrukčně metodická zaměstnání (IMZ), na kterých byla propagován vyšší podíl skupinových forem KVP a zapojení většího počtu odsouzených do jednotlivých akcí. Na mimořádné poradě v září 1988 byl podrobně vysvětlen diferencovaný přístup k organizaci tělovýchovy odsouzených a dobudování prostor pro zájmový sport podle podmínek jednotlivých NVÚ. Úroveň KVP byla komplexně hodnocena v roce 1989, kontrolovaly se nejen akce podle plánů, ale i celkový vzhled ubytoven, ložnic, nástupišť i pracovišť.

Součástí odboru NVČ bylo Střední odborné učiliště SNV ČR (SOU), organizačně začleněno jako účelové zařízení. Ředitelství bylo dislokováno na správu SNV a v osmi nápravně výchovných ústavech zřízena školská vzdělávací střediska (ŠVS). Jeho funkce byla vymezena organizačním řádem v souladu s pravidly a pokyny ministerstva školství ČSR.⁹⁷ K jednotnému postupu při zpracování a archivaci pedagogické dokumentace byla vydána Instrukce č. 3/1987.⁹⁸ Činnost SOU byla zaměřena především na základní a učňovské školství. Odsouzení měli možnost vyučení ve dvou a tříletých učebních oborech: stavební výroba, zahradník (pro mladistvé odsouzené), švadlena, výroba konfekce, elektrotechnická výroba (pro odsouzené ženy) a obráběč kovů, obrábění kovů, klempíř, důlní provoz (pro odsouzené muže). Průběh závěrečných zkoušek pravidelně sledovali pracovníci státní školského dozoru ministerstva školství ČSR. Ze všech dokladů, které odsouzení obdrželi, nesmělo být patrné, že byly získány ve výkonu trestu.

V roce 1988 uplynulo pět let od vzniku SOU. U příležitosti tohoto výročí se konala 5. dubna 1988 slavnostní pedagogická rada SOU, spojená s výstavou propagující její činnost. V průběhu akce byla předána vybraným pracovníkům resortní vyznamenání za dlouholetou práci na úseku vzdělávání. Školské ocenění - titul „Zasloužilý učitel“ byl udělen řediteli SOU a titul „Vzorný učitel“ jeho zástupci. Činností SOU se 7. dubna 1988 zabývala též Vědecká rada ministra spravedlnosti a jednání se zúčastnil i náměstek ministra školství ČSR. Za pět let trvání SOU bylo vyučeno 583 odsouzených, řada dalších získala vysvědčení ze základní školy nebo osvědčení o absolvování odborných kvalifikačních kursů. Zkušenosti a poznatky získané pedagogickým sborem za pětileté období existence SOU SNV byly shrnuty ve Sborníku, vydaném odborem NVČ v roce 1988.⁹⁹

Výkon trestu odnětí svobody v popisovaném období podstatným způsobem ovlivnily amnestie prezidentů republiky v roce 1988, 1989 a 1990. Snížení početního stavu odsouzených a obviněných po provedených amnestiích mělo negativní dopad zejména na zaměstnávání odsouzených a s tím související ekonomiku SNV. V důsledku amnestií také propukly ve většině NVÚ hromadné nepokoje, při kterých

⁹⁶ GŘ VS, RNS č. 30/1987, kterým se vydávají zásady kulturně výchovné práce prováděné s odsouzenými.

⁹⁷ GŘ VS, RNS č. 30/1986, kterým se vydává organizační řád Středního odborného učiliště SNV ČSR.

⁹⁸ GŘ VS, IS č. 3/1987, o vedení a ukládání dokumentace ve Středním odborném učilišti SNV ČSR.

⁹⁹ Alena PETROVÁ, *Významné výročí*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 3/1988, s. 7-9.

došlo k značným hmotným škodám. Amnestie nepřímo ovlivnila i existenci některých NVÚ. Na základě zrušení hospodářských smluv o využívání pracovních sil z řad odsouzených byly v roce 1990 zrušeny NVÚ č. 2 Liberec, Mladá Boleslav, Žacléř a Libkovice.

*Informační příručka, vydaná u příležitosti 5. výročí vzniku Středního odborného učiliště SNV ČSR
(foto: KDH)*

Po realizaci amnestie tehdejšího prezidenta republiky Gustáva Husáka ze dne 27. října 1988 se podstatně snížil počet odsouzených v I. NVS a u mladistvých (cca o 50%). Na základě jeho další amnestie, vyhlášené dne 8. prosince 1989, bylo propuštěno celkem 52 osob, odsouzených za politické trestné činy (šlo mimo jiné o trestné činy podvracení republiky, pobuřování, opuštění republiky, nedovolené podnikání, zneužívání náboženské funkce a další).

Nedlouho poté dne 24. prosince 1989 propukly ve většině NVÚ nepokoje odsouzených. Situace byla značně napjatá a tehdejší náčelník správy na vzniklou situaci reagoval vyhlášením 100% bojové pohotovosti celého Sboru, což v žádném případě nepřispělo k uklidnění poměrů. Zásadní připomínky měli odsouzení k režimu ústavů, vůči systému kázeňských odměn a trestů, výhrady měli ke stravování, ubytovacím podmínkám, hygieně a léčebné péči, pracovním podmínkám a odměňováním za práci. Na podporu svých požadavků odmítali poslušnost, vyvěšovali transparenty, vyhazovali z oken jídelní nádoby nebo pálili matrace. Zároveň zakládali vězeňská fóra a požadovali dialog s představiteli Generální prokuratury ČSR, ministerstva spravedlnosti ČSR, poslanci České národní rady (ČNR), poslanci Federálního shromáždění a funkcionáři správy SNV za účasti televize a novinářů.

Nahromaděné problémy začaly být řešeny až po ustanovení komisí ČNR. Jejimi členy se stali poslanci ČNR, pracovníci ministerstva, advokáti, aktivisté Občanského fóra, VONSu a studentského hnutí. Pracovní skupiny komise k prošetření poměrů ve vězeňství navštívily všechny NVÚ a věznice, jednaly přímo se zástupci odsouzených a přispěly tak k uklidnění vzniklé situace. Soustřeďovaly konkrétní podněty, po vyhodnocení poznatků řešili některé nedostatky přímo na místě a zasadily se tak o okamžitou nápravu. Ostatní byly předány k dalšímu opatření ministerstvu spravedlnosti nebo dalším orgánům.

Amnestie, kterou vyhlásil prezident Václav Havel 1. ledna 1990 u příležitosti svého zvolení do funkce, se dotkla největšího počtu obviněných ve výkonu vazby a odsouzených ze všech nápravně výchovných skupin. Podle statistických údajů se k 1. lednu 2019 nacházelo ve vězeňských zařízeních 22 278 osob. Z toho ve výkonu vazby 2 537 obviněných a ve výkonu trestu odnětí svobody 19 741 odsouzených. Po ukončení amnestie k 21. lednu 1990 poklesl celkový stav na 6 362 osob.

I v průběhu této amnestie pokračovalo šetření komisí ČNR. Komise se zaměřovaly na to, zda byla navrhovaná opatření již uvedena do života a zda došlo k úpravám práv a povinností odsouzených. Současně s tím shromažďovaly další poznatky týkající se činnosti některých příslušníků SNV, které byly v rozporu se zákonem a morálkou. Výsledek jejich zjištění se stal základem humanizace vězeňství.

S uplatňováním nových, humanitních přístupů k obviněným a odsouzeným a k postupnému vytváření důstojnějších životních podmínek ve věznicích a NVÚ se začalo ihned po ukončení amnestie. Tyto přístupy byly prosazovány i přesto, že ze strany vězňů ještě v průběhu I. pololetí 1990 stále docházelo k hromadným nepokojům (hladovky, odmítání práce, výtržnosti, útoky na příslušníky). Na zklidňování situace se vedle poslanců ČNR a pracovníků ministerstva spravedlnosti včetně pracovníků správy SNV, podíleli též duchovní. Tuto možnost jim otevřela navázaná spolupráce mezi vedením správy SNV a zástupci katolických a nekatolických církví, sdružených v ekumenické radě. Dne 31. ledna 1990 se na správě SNV uskutečnilo jednání s představiteli osmi nejvýznamnějších církví v ČSR, kterého se zúčastnil náměstek ministryně spravedlnosti ČSR JUDr. Jiří Balašík, poradce ministryně spravedlnosti JUDr. Zdeněk Hájek, náčelník správy plk. JUDr. Mirko

Huleja a další pracovníci správy SNV. Na základě tohoto jednání bylo postupně v jednotlivých NVÚ zabezpečeno působení duchovních, kteří byli vybráni příslušným církevním ústředím a náležitě poučeni o podmínkách jejich činnosti z hlediska dodržování zákona a dalších předpisů upravujících výkon trestu. Pomoc duchovních se zejména osvědčila při zklidňování situace v NVÚ Valdice.

Biskup K. Otčenášek, katolický kněz V. Malý, evangelický duchovní A. Jaluška a katolický kněz J. Kordík při ekumenické bohoslužbě v roce 1990 – Valdice, (foto: KDH)

Ke zlepšení podmínek výkonu trestu odnětí svobody byly do konce dubna 1990 vydány prozatímní vzorové ústavní řády. Tyto řády podstatným způsobem měnily práva a povinnosti podle specifických podmínek výkonu trestu u příslušných kategorií odsouzených. Humanizační opatření byla poté zapracována do novely zákona o výkonu trestu odnětí svobody s účinností od 1. července 1990.¹⁰⁰ Například ubytovací plocha na jednoho odsouzeného byla zvýšena z 2,5 m² na 3,5 m², rovněž byly upraveny limity pro stravování z hlediska druhů a množství potravin, zlepšeny podmínky k provádění osobní hygieny, zejména u odsouzených žen, zrušeno stříhání dohola u odsouzených mužů III. NVS a povolení úpravy vlasů u odsouzených žen podle vlastního uvážení (s výjimkou barvení), došlo k rozšíření výstrojních součástí odsouzených o užívání vlastního spodního prádla, ponožek a sportovního úboru včetně obuvi při provádění zájmové tělovýchovy, zrušeny byly povinné rozcvičky a pořadová příprava odsouzených, umožněn odběr denního tisku, časopisů a výběr knih podle vlastního přání odsouzených, také osobní volno

¹⁰⁰ Zákon č. 179/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

mohli odsouzení využívat podle vlastního uvážení (pokud jejich činnost nebyla v rozporu s ústavním řádem) včetně uspokojování potřeb náboženského života (bohoslužby, pastorační návštěvy). Zkráceny byly intervaly návštěv, zvýšena hmotnost balíčků, zrušeno omezení dopisování odsouzených I. a II. NVS a zkrácena lhůta odesílání dopisů odsouzených III. NVS na 1x za týden.

Již měsíc po amnestii začaly počty obviněných ve věznicích prudce stoupat. Zatímco k 1. únoru 1990 se ve výkonu vazby nacházelo 1 359 obviněných, k 1. září 1990 se jejich počet zvýšil na 3 009, což představovalo nárůst o 121%. K zásadní změně tehdejších podmínek pro výkon vazby dal podnět generální prokurátor ČSFR JUDr. T. Böhm svým dopisem ministrům spravedlnosti z 16. března 1990. Poukázal zejména na to, že obvinění byli podrobováni omezením, která nebyla nutná k zabezpečení účelu vazby spolu s nízkými sociálními, hygienickými a dalšími podmínkami, v nichž se vazba vykonávala. Práva obviněných na vyšší úrovni nově upravila až novela Řádu výkonu vazby s účinností od 1. června 1990. Humanizační opatření se dotkla především stravování, používání vlastního civilního oděvu, hygieny (zvláště u žen a mladistvých), a zcela nově byl dán nárok obviněného na přijetí návštěvy ve věznici (1x za měsíc). Přijímání a odesílání korespondence mohlo být omezeno pouze u obviněného, u něhož byla vazba důvodem, že bude mařit vyšetřování.

Provedené humanizační změny však do konce roku 1990 nepřinesly uklidnění situace ve výkonu vazby. Většina obviněných své vzetí do vazby pokládalo za nepřiměřené a nechtěli se podrobovat omezením, která vyplývala z Řádu výkonu vazby. Kladli si požadavky nad rámec svých práv bez ohledu na reálné možnosti jejich splnění (např. hromadným odmítáním stravy, ničením zařízení cel, křičením z cel i fyzickými útoky vůči příslušníkům SNV). Špatná situace byla zejména na území hl. města Prahy, kde v důsledku rekonstrukce věznice č. 1 Praha-Ruzyně se snížila kapacita na polovinu. Bylo sice přistoupeno ke zřízení věznice i v útvaru č. 2 Praha-Pankrác, ale ani tato kapacita nepostačovala. Proto byly po souhlasu Generální prokuratury ČR zřízeny dvě další věznice z tehdejších NVÚ Příbram (pro muže) a Říčany (pro ženy), kde se experimentálně ověřoval „volný“ výkon vazby. Vzhledem k novele Řádu výkonu vazby a připravovanému zákonu o výkonu vazby bylo počítáno s podstatným nárůstem činnosti a úkonů u obviněných, spolu s vyššími nároky na počty příslušníků SNV potřebné k výkonu služby ve věznicích. Proto byly k 15. květnu 1990 stanoveny náčelníkem správy SNV nové tabulkové počty příslušníků útvarů, zajišťujících výkon vazby na 2 959 osob. Tento plánovaný stav se nedařilo naplnit a 1. září 1990 činil skutečný počet příslušníků ve věznicích 2 397 osob, tedy o 562 nižší a situace byla částečně řešena dočasným převelováním příslušníků z NVÚ do věznic.¹⁰¹

Nově zřízený odbor penitenciární výchovy správy SNV se v hlavních úkolech zaměřil na celkovou koncepci své činnosti s ohledem na tehdejší aktuální potřeby vězeňství i ověřování moderních, ve světě užívaných metod práce s jednotlivými

¹⁰¹ KDH, Zpráva o stavu a perspektivách vězeňství, materiál pro schůzi vlády ČR v říjnu 1990.

kategoriemi odsouzených. Zvláštní pozornost věnoval metodické pomoci jednotlivým NVÚ včetně odborné kvalifikace výchovných pracovníků. Navázal spolupráci s Výzkumným ústavem kriminologickým při GP ČSFR a dalšími vědeckými pracovišti, institucemi a vysokými školami.

Dne 28. června 1990 uspořádali pracovníci odboru seminář, zaměřený na problémy penitenciární výchovy v NVÚ a penologického výzkumu. Semináře se kromě osmi příslušníků správy zúčastnilo též šest příslušníků správy ze Slovenska, kteří projevíli zájem o další spolupráci. Zásadní význam však měla účast 14 odborníků z nejrůznějších výzkumných, výkonných, vzdělávacích a léčebných institucí, které pojil společný zájem o budování nového českého vězeňství na vědecké úrovni. Z právnické fakulty UK byli přítomni vedoucí katedry trestního práva prof. JUDr. Oto Novotný, DrSc. prof. JUDr. Dagmar Císařová, DrSc. a JUDr. Marie Vanduchová, CSc., lékaře a psychology zastupovali doc. MUDr. Jaromír Zvěřina, CSc. ze Sexuologického ústavu fakulty všeobecného lékařství UK, doc. MUDr. Josef Gebhard a PhDr. Marie Šimová z Výzkumného ústavu psychiatrického v Praze, PhDr. Jiří Míka, CSc. z katedry psychologie FF UK, PhDr. Karel Balcar, CSc. a PhDr. Karel Netík z 1. lékařské fakulty UK Praha, PhDr. Jan Sochůrek z kliniky návykových chorob OÚNZ Liberec, dále JUDr. Petr Poncar a PhDr. Mikuláš Tomin z Výzkumného ústavu kriminologického Generální prokuratury ČSFR, dr. Jitka Gjuričová z oddělení postpenitenciární péče Federálního ministerstva práce a sociálních věcí a JUDr. Helena Válková, CSc. z Ústavu státu a práva ČSAV. Ve svých příspěvcích srovnávali tehdejšího systém výkonu trestu odnětí svobody v ČR se zkušenostmi ze zahraničí a přinášeli podněty k rozvoji humanizace vězeňství na nejbližší období.¹⁰²

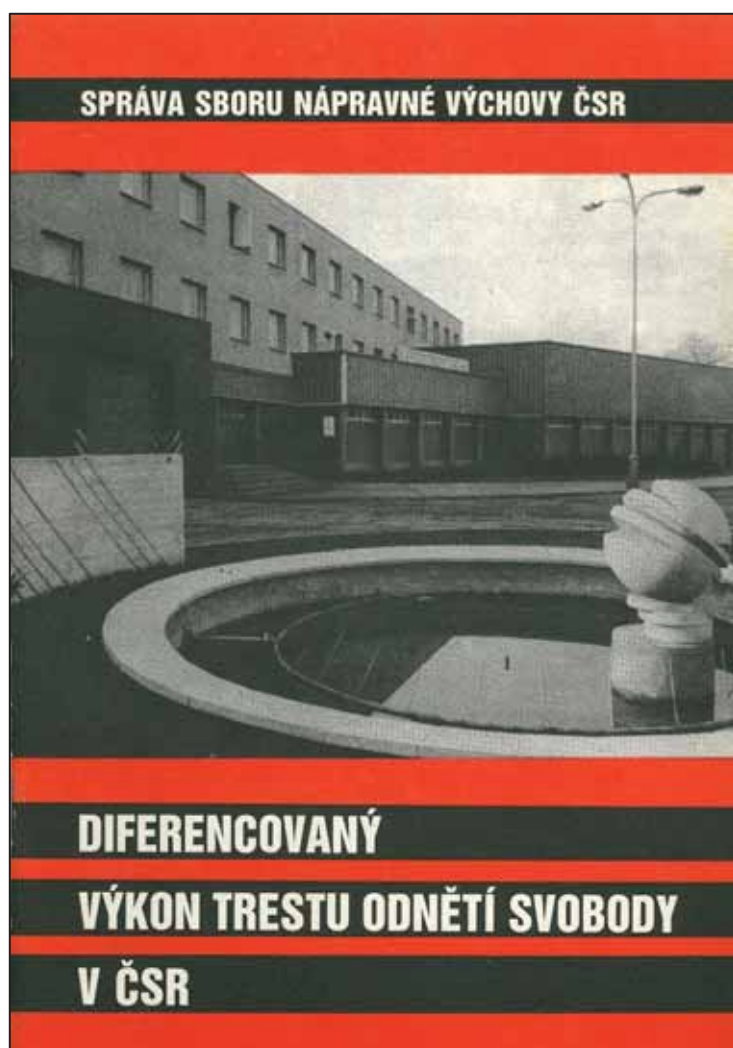
Oddělení penologického výzkumu

Oddělení penologie, které bylo zřízeno po zrušení Výzkumného ústavu penologického SNV, bylo organizačně začleněno do odboru NVČ v roce 1981 a jeho součástí bylo do dubna 1988. Do té doby řídil toto oddělení PhDr. Karel Netopil. Od 1. května 1988 bylo vyčleněno z odboru penitenciární výchovy a začalo fungovat jako samostatné oddělení, přímo řízené náčelníkem správy SNV. Na pracovišti byla systemizována čtyři místa pod vedením *mjr. PhDr. Jiří Masteje*. V listopadu 1989 byl vedoucím oddělení jmenován občanský pracovník *PhDr. Karel Netík, CSc.*

Činnost oddělení si kladla za cíl vycházet z vědeckých poznatků i z praxe přímo v NVÚ. Ve spolupráci s odborem penitenciární výchovy se jeho pracovníci v roce 1988 podíleli na návrhu nové koncepce práce s psychopaty ve všech nápravně výchovných skupinách (NVS). K objektivní informovanosti o výkonu trestu odnětí svobody měla přispět publikace „Diferencovaný výkon trestu odnětí svobody

¹⁰² KDH, Aktuální informace sekretariátu náčelníka správy SNV ČR č. 5/1990.

v ČSR“, vydaná v témže roce.¹⁰³ Při realizaci plánovaných úkolů oddělení úzce spolupracovalo s analytickou skupinou sekretariátu náčelníka správy SNV a výpočetním střediskem správy. Během roku 1989 participovalo na tvorbě koncepce vězeňství v ČSR pro ústavně právní výbor ČNR, přičemž se vycházelo ze Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, vydaných OSN a z doporučení Evropské rady vězeňství. Pracovníci oddělení se též ve spolupráci s tiskovým oddělením, odborem NVČ a odborem ochrany a obrany podíleli na přípravě a realizaci tiskové besedy pořádné ministrem spravedlnosti v NVÚ Nové Sedlo, dále připravovali odborná stanoviska k článkům v tisku a poskytovali odborné konzultace v rámci televizních a filmových natáčení v NVÚ. Na základě rozhodnutí náčelníka správy spolupracovalo penologické oddělení s tehdejší Generální prokuraturou ČSR, Výzkumným ústavem kriminologickým při GP ČSSR, oddělením penologického výzkumu správy ZNV SSR, katedrou penologie VŠ SNB a dalšími institucemi.

¹⁰³ Jiří MASTEJ – Miroslav MAYER – Pavel ŠTRUNC, *Diferencovaný výkon trestu odnětí svobody v ČSR*, správa SNV ČSR 1988.

Použité prameny a literatura:

Národní archiv Praha:

- f. S SNV, nezpracováno.

Generální ředitelství VS ČR odbor správní:

- Rozkazy ministra spravedlnosti z let 1986-1990,
- Rozkazy náčelníka správy SNV ČSR z let 1986-1990,
- Instrukce náčelníka správy SNV ČSR z let 1986-1990.

Kabinet dokumentace a historie VS ČR:

- Ročenky z let 1986-1990,
- Časopis Zpravodaj SNV ČSR z let 1986-1990,
- Materiály pro vedení a štáb náčelníka správy SNV ČSR,
- Aktuální informace sekretariátu náčelníka správy SNV ČR z roku 1990,
- Vyhodnocení plánu hlavních úkolů SNV ČSR za rok 1989,
- Zprávy ze zahraničních služebních cest v letech 1986-1990,
- Informace pro ministra spravedlnosti ČSR,
- Informace pro náčelníka správy SNV ČSR.

Jiří MASTEJ – Miroslav MAYER – Pavel ŠTRUNC, Diferencovaný výkon trestu odnětí svobody v ČSR, správa SNV ČSR 1988.

Alena PETROVÁ, Významné výročí, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 3/1988.

Zákon č. 74/1990 Sb., kterým se stanoví nové znění vojenské přísahy a služební přísahy příslušníků Sboru národní bezpečnosti a Sborů nápravné výchovy, upravuje název československé armády, upravuje řádná dovolená vojáků v základní službě a jímž se mění zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti.

Dosud vyšlá čísla časopisu jsou k dispozici na internetové stránce:

<https://www.vscr.cz/informacni-servis/ke-stazeni/historicka-penologie/>

*Talíř k 15. výročí založení Zdravotnické služby SNV ČSR
(foto: KDH)*